

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIV. évfolyam 165. szám
2010. november

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

---

Elmélkedés az örmény liturgiáról

Sokszor csatlakozik a liturgiához a halottakról való megemlékezés! Had emeljük ki az alábbiakat ebből a szertartásból:

„És újból békességért könyörögjünk az Úrhoz. Az elhunytak lelkéért kérjük a Megváltó Krisztust, hogy sorolja őket az igazak közé, és üdvözítsen minket irgalmassága szerint. Mindenható Urunk, Istenünk, üdvözíts minket és irgalmazz!”*

Üdvös dolog a holtakért imádkozni, mert ők hálásak ezért, imáikkal segítenek bennünket odafentről. Az idézett könyörgés megemlékezik mind a holtakról,

mind az élőkről. De az egymásrautaltságot jelzi az a szokás is, hogy a halotti megemlékezések végén valamilyen süteményt osztanak szét a jelenlévőknek. Ez jelzi, hogy mi, ha imádkozunk is elhunyt szeretteinkért, részünkre az élet megy tovább. Ez egyben a közösség erősítését is szimbolizálja.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 64. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Októberi hőseinkre emlékeztünk

Az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező fővárosi közösség nem tudta megrendezni a szokásos október 6-i emlékestet a Városháza dísztermében, a választások közbeszóltak, ezért az októberi klubesten, a Magyarok Háza Bartók termében emlékezett az aradi vértanúkra, valamint 1956 hőseire. A klubest főrendezője a XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, társrendezője az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat volt. Az est megrendezését támogatta a Budapest Főváros XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta meggyűjtotta az emlékezés gyertyáját, majd köszöntő szavai után Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, a rendező kerület elnöke ismertette a programot.

Vörösváry Márton tízenhat éves, erdélyi örmény származású fiatalember, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem hallgatójának nagy tehetségről árulkodó hegedű muzsikája után Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit megemlékezett az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hőseiről, *A lélek nem alszik* címmel. (Az előadás szerkesztett változatát a 4–6. oldalon közöljük.) Miközben hallgattuk az előadást, a forradalom és a szabadságharc eseményeit megörökítő litográfiákat, képeket láthattunk, amelyeket Balogh Jenő válogatott és vetített. Majd az újabb zeneszámok közben Facskó Marica felolvasta

A Fővárosi Örmény Klub októberi közönsége

Rákosi Viktor: „A gyerek”, és „A szenvedők” című írását. Az 1956-os októberi forradalomról „54 éve történt” címmel Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit mondta el gondolatait. (Lásd 6-7. oldal) Az ünnepi beszéd alatt Dr. Szentpétery Tibor erdélyi örmény származású fotóművész 1956. október 23-a és november 4-e között készült kortörténeti dokumentum képeit láttunk kivetítve. Ezután Facskó Marica felolvasta Zsitvay Tibor püspök, teológiai tanár „Csodákat

mazású fotóművész 1956. október 23-a és november 4-e között készült kortörténeti dokumentum képeit láttunk kivetítve. Ezután Facskó Marica felolvasta Zsitvay Tibor püspök, teológiai tanár „Csodákat

tett a magyar őserő” hősi énekét, amelyet a „legdrágább nép” szabadságharcáról írt. Újabb zeneszám zárta az októberi hősökre emlékező, kiválóan szerkesztett programot.

A két forradalom hőseit dr. Issekutz Sarolta az 1956-os forradalomba részt vett Pongázt testvérekkel kötötte össze. Gergelyről és Ódönről külön is megemlékezett. (Lásd 7. oldal) Valamennyi neves és névtelen, 48/49-es hősiükre és 56-os hőseinkre egyperces néma felállással emlékeztünk, meghajtottuk fejünket, tisztelegve előttük.

A műsor végén örmény gasztronómiai élvezeteknek adták át magukat a klubesten megjelentek.

dr. Issekutz Sarolta, Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Facskó Marica és Vörösváry Márton

Fővárosi Örmény Klub

2010. november 18. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor:

Köszöntőt mond:

Harmath Kálmán

Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke

Kátai Mihály Munkácsi díjas festőművész

„Napkapu” c. könyvének bemutatója

Közreműködik **Szilvay Ingrid**

Bemutatkozik egy muzsikusként:

Kirkósa Péter hegedűművész és családja

Rendező: Budapest Főváros XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit

A lélek nem alszik ki...

Tisztelt Vendégeink, kedves Barátaink!

Minden évben október 6-án, az Aradon kivégzett 13 honvéd főtiszt, vértanú halálára emlékezik az ország.

Az aradi vértanúkról való megemlékezéshez kapcsolódva, a klubnapunk keretében szeretnénk röviden megemlékezni Czetz János honvéd tábornokról, akit szintén halálra ítélték, de szerencsés véletlen folytán elkerülte a kivégzést, majd kalandos úton külföldre emigrált.

A világsi fegyverletétel után a szabadságharcosok közül sokan elmenekültek az országból, és a nagyvilágban szét-szóródva különböző országokban próbáltak új életet kezdeni. Többen Amerikában telepedtek le.

Így például *Asbóth Sándor* honvéd ezredes, Kossuth szárnysegédje, aki Lincoln tábornokaként harcolt a déliek ellen. Florida visszafoglalása után az állam katonai parancsnoka volt. Később az Egyesült Államok első argentin követeaként Buenos-Airesben élt és itt is halt meg 1868-ban.

Prágay János honvéd alezredes Lopez tábornok oldalán vett részt Kubában a spanyol uralom elleni felkelésben. A vereség után önkézzel vetett véget életének 1851-ben.

Czetz János az egyetlen magyar, akitnek szobrot emeltek Dél-Amerikában. Bronzból készült mellszobra Buenos-Airesben, a Colegio Militar előtt emlékeztet arra, hogy az argentin katonai főiskola megalapítója és első igazgatója volt.

Czetz Jánosból, a *Klapka* által „híres számúzóttnek” nevezett magyar tábornokból, argentin ezredes lett. Honnan van

ez a kettősség? A kérdésre a küzdelmekben gazdag életútja ad feleletet, amely klasszikus példája a külföldön élő magyarok tragédiájának, akik gyakran kétségbe, de végül mégis ráeszmélnek, hogy hiába minden: magyarok maradtak.

Nem kétséges, hogy Czetz a szabadságharc utáni emigráció egyik kimagasló egyénisége volt. Tünetesen gyors pályafutásával kitűnt még a honvédség fiatal vezérei közül is, akik a világ csodálatát vívták ki egy hősiessen védekező kis nép számára.

Igen: a legendás hírű *Bem apó* vezérkari főnöke, Nagyszeben és Piski hőse, aki a tábornoki rangot huszonhét éves korában nyerte el, nem volt hétköznapi egyéniség. Származását tekintve Czetz egy örmény eredetű erdélyi magyar család sarja. (A czetz örmény szó: macskát, cicát jelent.) A haza és a szabadság szeretete a magyarországi események és a bécsi forradalom hatására lobbant fel benne, hogy rövidesen a csatamezőkön, Bem tábornok mellett érlelődjék meg és kísérje végig hosszú és küzdelmes élete folyamán.

Emlékirataiban egész életpályáját feltárja, gyermekkorát, ifjúságát, szerepét a szabadságharcban, emigrációs éveit, sevillai házasságát Rosas diktátor unokahúgával, majd argentin pályafutását 1895-ig.

1895-ben Czetz nyugalomba vonultan él Buenos Airesben. Élete egyhangú, napjai egyformák. Mennyire magyar még a gidófalvi székely huszárok kapitányának a fia? Nehéz volna a kérdésre pontos választ adni, mert Buenos Aires-

ben akkor még igen kevés magyar élt, és Czetz szinte teljesen „argentínó”-vá vált. A spanyol nyelvet már tökéletesen bírta, beleélt magát az argentin nép lelkivilágába, idekötötte munkája és a családja. Barátaival csak spanyol nyelven beszélhetett, hosszú éveken át egyetlen magyar szó sem hagyhatta el az ajkát.

Érez még honvágyat? Valószínűleg nem. Már régen túl van a hazai emlékek tépő fájdalomain. A felidézett képek lassan elködösödnek, öregségét kezdi belepni a közöny szürke hamuja, amely alatt néha még fellobban a kialvó lélek parázsa... De mégsem. A lélek nem alszik ki. Felébred, magához tér, újra felábrándul egy nagy nemzeti mámor örömtüztétől.

Az 1896-ban lezajló millenáris ünnepek tűzijátékainak sziporkái átrepülnek az óceánon és fellobbantják az erdélyi hadjárat hőseinek már kialvó féltében szunnyadó magyarságát. Külföldi képeslapok oldalain bámulja a Parlamentet, a Halászbástyát, Vajdahunyadot és Ósbudavárát, megrendül a Feszty-körkép láttán, és könnyes a szeme, amikor *Rákosi Viktor*: „*Korhadat fakeresztek*” című könyvének szabadságharcos epizódjait olvassa.

Czetz János rájön arra, hogy ő magyar, hogy haza szeretne menni, hogy az ő helye otthon van. 1899 végén elhatározza, hogy fia és egyik leánya társaságában hazalátogat. Utazását a következő év nyárára tervezi. De a sors másként végez. Elveszti mindkét szeme világát, a sebészi beavatkozás nem jár eredménnyel. Az utazást több ízben el kell halasztani.

Utolsó születésnapján egy (akkor Buenos Airesben időző) magyar cigányzenekart is elvisznek hozzá. Czetz megremegett a boldogságtól: szebb és értékesebb

ajándékot senki sem adhatott volna neki. Mit érez, amikor félszáz év óta először magyar zenét hall? A zene, a szülőföld hangjának varázsa felidézti néhány órára az ifjúságot, a hontalanságot és a soha vissza nem térő múltat. Czetz sírni kezd, talán életében először. Lelke otthon van, az erdélyi havasok völgyében.

Néhány héttel később séta közben megfázik, belázasodik és ágyban esik. Kétoldali tüdőgyulladás. Szeptember 5-én jobblétre szenderül. Utolsó szava: it magyarul mondja, de ezt senki nem érti. Még az ágy mellett lévő gyermekei sem. 1904. szeptember 6-án temetik el teljes katonai pompával. Koporsójába – utolsó kívánságához híven – egy magyar földdel telt zacskót helyeztek el.

Hatvanöt évvel később, 1969-ben Czetz János magyar honvéd tábornok és argentin ezredes hamvait a Recoleta temető sírboltjából a Colegio Militar de la Nacion új kápolnájában helyezték örök nyugalomba. Emlékét két szabadságszerető ország: Magyarország és Argentína népe tiszteli.

Czetz Jánosra emlékezve ajánlom szíves figyelmükbe *Rákosi Viktor*: „*Korhadat fakeresztek*” című könyvét.

Rákosi Viktor író, hírlapíró, országgyűlési képviselő volt Rákosi Szidi színművész és Rákosi Jenő író öccse. A Székelyföldön töltött gyermekévek egész életre szóló élményekkel látták el, és meghatározták a későbbi években kialakult életszemléletét.

A „*Korhadat fakeresztek*” című könyvét 1899-ben, a magyar szabadságharc ötvenedik évfordulóján jelentette meg. Műve példás magyarságtudatról tanúskodik. A könyv előszavában így ír:

„Ott álltunk a tápió-bicskei csatásokon. Jobbra és balra, előttem és mögöt-

tem a névtelen halottak keresztjeinek száza, ezrei sorakoztak egymás mellé... a végtelenségbe láttam... És ekkor megértettem, hogy mit mondanak ezek a fakeresztek. Az ismeretlen hősök, a névtelen vértanúk, a kicsinyek, az elfeledettek emelik felém száraz csontkarjukat. Azok, akik ezrével hullottak el a mezőn, s jeltelen sírokban alusszák örök álmukat. Azok, akik kimentek harcolni a hír, a dicsőség legkisebb reménye nélkül, csak szenvedés, csak halál

54 éve történt...

54 évvel ezelőtt, 1956. október 23-án a magyar nemzet történelmének legdicsőbb napjára ébredt. Egy nép, egy forradalmi nép, megunva a rákényszerített rabszolgasorsot, lerázta magáról a bilincseit, és szembefordult vörös elnyomóival. 54 éve történt.

A nemzet ifjúsága – mint hajdanán 1848-ban –, vezére lett a kibontakozó forradalomnak, a nemzet akaratának zászlóvivőjévé vált: szabadságot akartak szabadon akartak élni a saját országukban. 54 éve történt.

Gerő Ernő csőcseléknek nevezi a nemzetet és elrendeli a sortüzeket, aminek következtében sok száz magyar veszti életét. Ennek ellenére rövid ideig úgy tűnik, hogy győzött a forradalom.

1956. november 4. A világ legerősebb szárazföldi hadserege hadüzenet nélkül, hatalmas erővel megtámadja Magyarországot. Országos ellenállásba ütközik, a nemzet fegyvert fog. Budapesten fegyveres egységek alakulnak a Nemzetőrség vezetésével. Súlyos harcok kezdődnek a város minden pontján. Bármilyen hősiességgel küzd is a nemzet, a harcot elveszíti. A szovjet tankokkal együtt visz-

várt rájuk, de a nemzet becsületét megmentették.

És akkor megfogadtam, hogy az utolsó nemzeti éposz kicsiny alakjainak egy szerény monumentumot fogok állítani. Így született meg ez a könyv. A szívemből jött. Fogadják a szívükbe.”

Remélem, hogy Önök is a szívükbe fogadják a következő két epizód fiatal kis hőseit és rajtuk keresztül a 48-as forradalom és szabadságharc neves és névtelen hőseit..

szaozonnak a hazaáruló tömeggyilkosok és megkezdik a tisztogatást. 54 éve történt.

A magyar nép erkölcsileg nagyot nőtt a világ szemében. Egy forradalmi nép felkelt elnyomói ellen, egy nemzet, amely világtörténelmet írt. Legyünk büszkéek erre a dicsőséges eseményre, arra a napra, amikor népünk arany betűkkel írta be nevét a történelemben az utókor számára: volt egyszer '56 Magyarországon!

Zsitvay Tibor püspök, teológia tanár „Csodákat tett a magyar őserő” címmel hősi éneket írt a „legdrágább nép” szabadságharcáról 1956 decemberében. Ez következik most *Facskó Marica* előadásában. A vers aláfestéseként Önök vetített képeket fognak látni Budapestről, a forradalom napjaiban.

Dr. Szentpétery Tibor erdélyi örmény származású fotóművész gyűjteménye páratlan összeállítás. A főváros hétköznapijait ragadja meg egy világtörténeti pillanatban: kaotikus utcaképek tanokkal, fegyveres felkelők és kíváncsi járókelők, szétlőtt járművek és romos épületek, ahogy azt az utca embere lát-

hatta. A fényképeken megmentett pillanatok az utókor számára is érzékletesé teszik a forradalom hétköznapijait. A rommá lőtt város képei igazolják, hogy

Dr. Issekutz Sarolta

A Pongrátz testvérek

Októberi hőseink c. emlékműsorunkban két nagyszerű forradalmunkról emlékeztünk meg: 1848/49-ről és 1956-ról. Én most összekötöm az emlékezés két dátumát az erdélyi örmény '56-os Pongrátz testvérekre való emlékezéssel.

2000. október 19-én a Fővárosi Örmény Klub vendégeként látogatott el hozzánk *Pongrátz Gergely*, egy igazi, élő '56-os hősiünk, aki a következőket mondta: „Családi vonatkozásba, egyik dédnagyapámat, a szamosújvári *Novák Tivadar* főhadnagyot 1849. március 15-én Haynauék agyonlőtték.” Budán, a mai Vérmező sarkán, szemben a Karátsonyi palotával. Ő volt az első vértanúja a szabadságharcnak.

Pongrátz Gergely (Szamosújvár, 1932–Kiskunmajsa, 2005. május 20.)

A Pongrátz-Lengyel családból származott, 9-en voltak testvérek. Elbeszélése szerint Édesapja 14 éves korában adta kezébe *Petőfi Sándor*: „*Ha férfi vagy, légy férfi*” c. versét azzal, hogy minden sorát jegyezze meg és tartsa be egész életében – vallotta 2004. október 18-án, amikor egy busznyian látogatta meg az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület csoportja Kiskunmajsán *Bajuszt*, az általa alapított '56-os múzeumban, majd megtekintettük a *Csete György* építőművész által tervezett kis kápolnát.

Legyen elved, hited

S azt kimondd, ha véreddel fizeted

a „*pesti srácok*” heroikus erőfeszítésük ellenére, mennyire egyenlőtlen küzdelmet folytattak egy világbirodalom állig felfegyverkezett hadseregével.

Vesd meg, kik egy jobb falatért eladják magukat

Koldusbot és függetlenség, ez legyen jelszavad

Légy tölgyfa, amit a fergeteg ki képes dönteni

De méltóságod derekát meg nem görbítheti

Pongrátz Gergely a Corvin köz hős parancsnokaként írta be magát a magyar történelemben. A forradalom leverése után kénytelen volt külföldre menekülni. Emigrációban élt hosszú ideig, de szíve hazahozta és létrehozta – minden támogatás nélkül – az '56-os múzeumot Majsapuztán, valamint az '56-os kápolnát és az '56-os Ifjúsági Tábort.

Testvére, *Pongrátz Ödön* (Szamosújvár, 1922–Kiskunmajsa, 2009. dec. 16.) 87 éves korában hunyt el, ugyancsak a Corvin közű fegyveres ellenállás egyik szervezője volt, az '56-os Történelmi Alapítvány elnöke. Gergely halála után átvette a stafétabotot és irányította a múzeum és az '56-os Ifjúsági Tabor munkálatait, tartotta a kapcsolatot a fiatalsággal '56 szellemiségének továbbélése érdekében, egész haláláig.

Mindketten az Kiskunmajsai '56-os kápolnában nyugszanak.

Valamennyi neves és névtelen 48/49-es és '56-os hősiünk előtt tisztelegve mondjuk együtt: Nem felejtjük őket. Emlékük legyen áldott!

Örmény áldozat a magyar szabadságért

Interjú dr. Issekutz Saroltával, Kiss Ernő honvédtábornok, aradi vértanú leszármazottjával

Október 6-án két örmény származású, délvidéki gyökerekkel rendelkező aradi vértanú sírjánál, illetve emléktáblájánál is lerótta kegyeletét dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet elnöke. Ott volt Nagybecskerekben, ahol Lázár Vilmosra emlékezett a közép-bánati magyarság és Eleméren, ahol a Szent Ágoston templom

Katolikus emlékmise református lelkésszel

alagsorában nyugszik Kiss Ernő honvédtábornok, akinek az eleméri asszony kései leszármazottja. Az eleméri templom árnyékában beszélgettünk vele.

Az eleméri templom ünneplő közönsége

– Mi célból hozták létre az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet?

– Az egyesület 1997-ben jött létre, azért, hogy az Erdélybe 350 évvel ezelőtt betelepült, mára már magyarörményekké vált örményeknek a civil szervezete legyen, és összefogja őket a Kárpát-medencében. Az egyesület Budapesten alakult meg, de ez nem azt jelenti, hogy a határon túl rekedt magyar örményeket nem fogja össze. Erdélyben kilenc civil szervezettel vagyunk napi kapcsolatban, akik a magyar örmények ügyével foglalkoznak, és hála Istennek, pár évvel ezelőtt megtaláltuk a kapcsolatot ide a Délvidékre is, és az-

óta rendszeresen járunk Aradra, onnan pedig ide Elemérre és Nagybecskerekre koszorúzni Kiss Ernő, Lázár Vilmos és természetesen valamennyi aradi vértanú emlékére.

– Az örmény közösség mekkora áldozatot hozott az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc sikerre vitele érdekében?

– Az erdélyi örmények számszerűleg viszonylag kevesen, mintegy 12 ezren voltak a XIX. században. Ennek ellenére, ez a kisebbség, amely egyszerre kettős (magyar és örmény) kisebbségnek számít, 1200 honvédet adott a magyar szabadságharcnak, ebből 70 főtisztet. El lehet képzelni, hogy mennyire túlréprezentált volt a közösség a honvédségen belül. Valamennyien a befogadó magyar hazáért áldozták életüket, hiszen a magyar kultúrán nőttek már fel, magyar anyanyelvűvé váltak, és a befogadó haza iránti tiszteletből, mint saját hazájukért, vérüket és életüket áldozták.

– Évek óta jelen van a bánási megemlékezéseken. Milyen érzés ide utazni Elemérre, a tábornok késői leszármazottjaként?

– Nagyon nagy élmény és sosem tudom a sírást visszafojtani, ugyanis ő példát adott az elkövetkezendő generációknak, az Issekutzoknak, a Kisseknek, a Dániel és a Zakariás családoknak, akik szintén Kiss Ernő családjához tartoznak, így az én családom is. Az erdélyi örmények valamennyi leszármazottja

ezt a hagyatékot őrzi, természetesen az érintett családok különösen. Könyvekkel, kiadványokkal rendszeresen megemlékezünk róluk. Példát nyújtottak mindannyiunk számára úgy, hogy ezzel a magyar haza boldogulását, a magyar kultúra megtartását, a magyar haza iránti szeretetet mutatták ki. Ezt próbálom én szolgálatkész, apró utódként megjeleníteni és átadni a gyerekeimnek, unokáimnak és az utókornak.

– Itt, Vajdaságban Kiss Ernőnek nem maradtak leszármazottjai? Mi nem tudunk róluk.

– De igen. Kiss Ernő ikerlányai egyikek a leszármazottai Újvidéken élnek. Oldalági rokon Nagybecskerekben a Dániel család, akik nekem is rokonok, és Philadelphiából most itt voltak Kiss Jánosék, akik szintén Kiss Ernő leszármazottjai. De több rokona él Magyarországon is.

Ternovác István

(Megjelent: Vajdaság Ma, 2010. okt. 25.)

Jobbról egyenruhában Kis János és felesége (Philadelphia) koszorúz, mögöttük dr. Issekutz Sarolta

Riti József Attila

Az egész család, az egész közösség fesztiválja

A barokk város folyamatosan leépülő épített kulturális öröksége és a fenn tartható városfejlesztés problémakörét hangsúlyozná a *Replay Armenopolis*, vagyis *Játsszuk újra Szamosújvárt* néven létrehozott új rendezvény. A *Téka Alapítvány* és az *51-es számú Czetz János cserkészcsapat* szervezte fesztiválon gyermekeknek és családoknak szánt versenyek, szakmai konferencia, báb-előadás, koncert, táncház, filmvetítés is volt, de a város jeles személyiségei-eseményei tiszteletére emléktáblákat avattak, továbbá elhelyezték az önálló magyar iskola alapkövét.

A rendezvénysorozat szerdán városismertető versennyel startolt, amelynek keretében a helyi iskolákban tanuló diákok bebizonyíthatták, mennyire ismerik városukat.

A vetélkedő fődjé egy nagyszabású kirándulás volt. Ugyanazon a napon Petőfi Sándor emléktáblát avattak a 2. számú iskola egyik épületén, az egykori Fehér Ló szálló falán, amelyben a költő kétszer is megszállt. Csütörtökön a helyi *Örmény Kórus* előadása bővítette el a jelenlévőket, majd civil fórumot szerveztek a helyi közösség problémáiról a Civitas Alapítvány közreműködésével.

Pénteken érdekesebbnél érdekesebb programok követték egymást. A báb-előadás után a szülők és gyerekek a múzeum udvarán szervezett interaktív családi várostörténeti versenyen indultak „a város első polgára” címért. A múzeum nagytermében szervezett konferencián *Guttmann Szabolcs* mű-

építész (az Erdélyi Építészakadémia elnöke), *Pop Virgil* műépítész (az Erdélyi Regionális Műemlékvédelmi Tanács titkára), *Szabó Bálint* építőmérnök (a Transilvania Trust Alapítvány elnöke), *Szervátiusz László* műépítész, *Fekete Emőke*, a Kolozs Megyei Tanács alelnöke, *Drăgan Ovidiu* polgármester, *Török Bálint* alpolgármester és a helyi tanács képviselői az épített kulturális örökségről és a fenntartható városfejlesztésről tanácskoztak. A nap zárásaként a középiskolás diákok által készített filmeket mutatták be a volt helyi moziban, majd ugyanott fellépett *Szilágyi Toni és Valer* bandája, valamint a kolozsvári *Kalapos Jazz Band*. A jelenlévők megköszönhették az örmény hurutos levest.

Szombat reggel a kolozsvári *Ion Andreescu Képzőművészeti Akadémia* diákjainak munkáiból nyílt tárlatot látogathatták meg az érdeklődők. A kiállítás után sor került a szamosújvári *Kemény Zsigmond Oktatási Központ* alapkövetésére, ahol neves hazai és magyarországi személyiségek voltak jelen.

A délután folyamán az örmény-katolikus temetőben kialakított emlékhelyen felavatták *Oxendius Verzelescul* (az első erdélyi örmény katolikus püspök, 1700-ban alapította Szamosújvár városát) és *Szongott Kristóf* (tanár és író, megírta Szamosújvár monográfiáját) emléktábláit. A rendezvénysorozatot hajnalig tartó táncház zárta.

(Szabadság 2010. október 11.)

Juhos-Kiss János

Erdélyi panoráma

„Iskola a határon”: a mezősegi magyar szórványban

A szamosújvári Téka Művelődési és Oktatási Központban kilencvenhárom férőhelyes kollégium működik, ahol százharom gyereknek adnak szállást s a lelki táplálék mellett ételmezt a modern konyháról. Sok jó ember elfér egy helyen, jut eszembe a kis udvaron tartott tanévnyitók és zárók alkalmával összesereglett embereket és gyerekeiket látva a falitablókon. A bejáratnál keresztiszülői családja, a másik oldalon a kollégisták tanulmányi eredményeiket bemutató diagrammák (az anyaország is átvehetné az ötletet). Mindennek megvan a helye e kis építészeti csodában, sőt tisztaság van, sehol egy rongálás, cipőnyom a falon, a hálóba is benéztem! Virágok és számítógépek a folyosón, a terasz ablakában kaktuszgyűjtemény.

Megvan az új iskolaközpont látványterve és dokumentációja, szeptemberben kezdődnek a munkálatok, októberben lesz az alapkövetése, hisz hál’ Istennek és a magyar államnak köszönhetően most utalták át a második részletét a 40 millió forintnak.

A mezősegi szórványban kilencven esztendővel ezelőtt is sínylődött a magyarság, akár most is feltehetnénk a kérdést, miért? Nem volt nagy szellemi erő, nem voltak anyagiak, a nemzetiségi területek szállították a szabadelvű kormánypartok szavazatait. A nemzetiségi iskolákra kellett a pénz? Mondhatnánk, de ne mondjuk, legyünk büszkéek a sok megvalósult iskolaépítési erőfeszítéseknek, például, hogy a magyar állam az alsó osztályoktól megkezdve a felső tanító-

képző osztályokig kiépítette az iskolát Balázsfalván a helyi és környékbeli románoknak, aztán a görög-katolikus egyház fenntartásába adta át, 1907-ig az oktatás kizáróan románul folyt, csak azután (Lex-Apponyi) kellett heti két órában tanulni a magyart, az állam nyelvét. 2010-re Dél-Erdély a legnagyobb szórvány lett. Nem román, hanem magyar! Azóta Balázsfalva várossá fejlődött, van református temploma is, de nincs magyar iskolája, az elmúlt tíz évben a magyar reformátusok száma felére csökkent, kétszáz körülire apadt, a szülők még beszélnek a magyart, de a gyerekekkel és unokáikkal többnyire csak románul beszélnek. A magyar nyelv fakultatív oktatásnak felvetésére a válasz: „az minék”?

Ezért kell magyar iskola a mezősegi szórványba, hogy a magyar lélek ne sorvadjon el, hisz már az erdélyi városokban is sínylődik a magyar lélek kilencven esztendő után. Ceusescu románosítása és az elmúlt húsz esztendő halvány sikerei után ki beszélhet a magyar lélek halhatatlanságáról? Főleg, ha nem tesz semmit. Ha beletörődött az ágyban párnák közt való lassú halálba.

A szórványban minden nap erőt kell venni és mély levegőt, mert semmiféle fogódzó nincs, de még egy bátorító szót sem sodor arra a nyugati szél: akkor emeljünk kalapot egy épülő magyar iskolaközpont előtt, mint meghalt őseink előtt, hogy nem marad por és hamu csupán... Mondják a levágott kéz, vagy láb helye sokáig sajog, fáj, a központi idegrendszer még érzékeli, még nyilvántartja.

Szamosújváron magyar iskolaközpont épül a réten, az ezernyolcszázad évek végén magyar líceum épült a volt marhavásár helyén, a magyar állam költségein épült és átadta az örmény-katolikus egyháznak, mint fenntartónak. Az örmény kereskedőkből, hamar örmény-magyar polgárok lettek, de az első világháború után kiürült a fele város (Petru Maior Líceum lett), a második világháború után a város lakosságának kétharmada vette nyakába a világot. A helyükbe zömmel románok költöztek, mert a környező falvakban, akkor is csak szörványmagyarság élt, kivéve egy pár magyar falut. A helyi örmény-katolikusok száma tíz évvel ezelőtt háromszáz körül lehetett, ma már meg sem merem kérdezni. Romániában a köztisztviselők bérért 25 százalékkal csökkentették. Ismerősöm eddig kapott 800 új lej, most már csak 600 lej a fizetése, ez forintba átszámolva 40 000 forint, ez nagyon kevés, hisz a kereskedelmi árak megegyeznek a magyarországiakkal. Az örmény-katolikus templom halványzöld színe, kivilágítása az elszármazottak lelkében tovább dereng, halványan pislákol, létezik, akár csak az ottmaradt gyönyörű ol-tárkép a katedrális zárt helységében: Rubens Krisztus levétele a keresztről festménye, amit még Mária Teréziától kaptak hálából a helyi örmény kereskedők, hogy a Habsburg Birodalom költségvetési hiányát egy nagyobb összeggel kiegészítették!

Hogyan tovább Románia? Az Adevarul román napilap hasábjain olvasom, hogy Románia egy előzmények nélküli kívándorlási hullámba került. Az elkeseredés olyan nagy, hogy a románok 85 százaléka határokon túl szeretne élni. A legvérmesebbek a Caras-Severin (Krassó-

Szörény) megyében megkérdezett románok, akik 100 százalékkal elmennének, és csak 2,7 százaléka maradna az országban a megkérdezett aradiaknak, mert van családjuk, de ők sem hiszik, hogy dolgozik jó irányba fordulnak. Az utóbbi években, több mint 3 millió román hagyta el az országot. A Franciaországból frissen visszatoloncolt cigányok is azt mondták, hogy adandó alkalomkor újra visszamennek.

Jó példák is vannak! Az első öt napos *Magyar Napok* a kolozsvári főterén nagyszerűen sikerült. Igaz, a restaurálni elvitt Mátyás szobrát négy kapitányával együtt hiányoltam, de a Szent Mihály templomban nagy volt a harangzúgás, környékén a forgatag. Kós Károly emléktúrát és Györffy György emléknapot is rendeztek. A Bánffy-palotában három kiállítást néztünk meg. Először volt kiállítva a Kolozsvári Szépművészeti Múzeum anyagából egy felbecsülhetetlen értékű festményekből álló válogatás: Munkácsy Mihály Síró gyerekek, Székely Bertalan Napnyugta (Székely Bertalan a romantikus és történelmi festészet legnagyobb alakja éppen száz évvel ezelőtt, 1910. aug. 22-én hunyt el!), Lotz Károly Vihar a pusztában, Ferenczy Károly Csónakkal stb.

Óriási kivetítőn nézhette a közönség az *István a király* 1983-as filmváltozatát, az összesereglett magyarság családi-hangulatban énekelte együtt a jól ismert rockopera dalait, a vetítés végén pedig a *Himnusz*t énekeltek közösen, ami húsz éve először fordult elő a városban.

Kolozsvár életének legfontosabb időpontját sem felejtette el (én is megemlétem!), amikor is Károly Róbert királyunk 1316. augusztus 19-én városi rangra emelte. Hat esztendő múlva 700 éves évfordulóját ünnepelhetjük majd, most Ko-

lozsvár 20 százalékos magja jól szerepelt a szörványban (az egykori fejedelmi fővárosban). A kétszáz román rendőr és csendőr jól vigyázták „Európát”, ez sem egy utolsó szempont.

Balázs-Bécsi Attila 1964-ben született, bajuszos fiatalember, pont most érkezett Kolozsvárról, számtalanszor megette ezt az utat a megyéhez, hogy engedjék a második magyar kilencedik osztály indítását – akár az elmúlt években –, már beszélt az *Ana Ipatescu* iskola igazgatójával is, aki szívesen befogadná a magyar osztályt, ha a *Petru Maior* igazgatója nem tenné meg. Időt szakít rám. Beszélünk. Miután elvégezte a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem történelem-filozófia szakát (Ceausescu-korszakban a magyar értelmiséget román vidékekre szórták szét) a 80-as években, kidobták tanítani egy moldovai kis faluba. 20 éve annak, hogy a szamosújvári Petru Maior Líceumba került, történelmet és társadalomtudományokat tanított, akkor egy új tanár-nemzedék bontogatta szárnyait, például *Török Bálint*, aki jelenleg Szamosújvár alpolgármestere. Nagy segítséget kaptak *Páll Erzsébet* és *Fejér Dalma* tanárnőktől.

Elhívását részben otthonról hozta, de a legjobb leckét a csíkszeredai *Márton Áron Kollégium* nyújtotta számára, ahol a tanulók nem elégedtek meg az órán leadott tananyaggal, azon kívül is képezték magukat minden téren, ilyen volt például a Táncházmozgalmak, abban az időben a tiltott gyümölcsnek jobb volt az íze. Aztán Kolozsváron *Kallós Zoltán* egyetemista körével folyamatosan járták a falvakat népdal és táncfigurákat gyűjtöttek, lestek el. Kolozsváron is jó tanárai voltak, *Csetri Elek*, *Magyari András* és *Mircea Coca*, az utóbbi művészettörté-

netet tanított neki, ő mondta, hogy az erdélyi értelmiségnek három nyelven kell tudnia: románul, magyarul és németül.

A szász közösség már az I. világháború után felbomlott, addig volt jó, míg saját autonómiájuk saját vezetőségük volt, ma már a szászok szörvány a szörványban. Balázs-Bécsi Attila beszélt a kezdetekről: 1993-ban a *Téka Alapítvány* intézményesült (ő lett az igazgatója) civil szervezetként indult. 2000-ben csatlakoztak a *Kallós Alapítványhoz* és a szamosújvári református egyház által indított szörványprogramhoz. 2006 decemberében meghívta a város magyar értelmiségét, RMDSZ, papok (hatvan személy), hogy indítsák be a „munkát”, mert csak egy összekovácsolt közösségnek van jelene és lehet „halhatatlan”. 2009-ig az új iskolaközpont tervével minden szinten lobbizott s próbált pénzt szerezni. Török Bálint kérte fel, hogy legyen megyei tanácsos, aki képviselje a Mezőséget, a városiak részéről ő kapta a legtöbb szavazatot. *László Attila* megyei RMDSZ elnök őt nevezte ki mezőségi alelnöknek. Hosszú küszködés után az iskolaépítést elkezdik most szeptemberben, miután a második részletet is átutalta az új magyar kormány. 40 millióval vághatnak bele! Reméli, hogy az októberi alapköveté-
li ünnepségen, talán *Hoffmann Rózsa* és *Szűcs Géza* államtitkárok is megtisztelik őket, mondanak pár jó szót. Ez a szörványstratégia, ez az intézmény 100–150 évre meghatározza magyarságunkat, azt akarja, hogy itt a Mezőségen is meginduljon az élet, akár a dél-erdélyi Déván megépült *Téglás Gábor Iskolaközpontban*, vagy mint a közép-erdélyi *Bethlen Gábor Iskolaközpontban* Nagyenyeden.

Figyeltem Attila arcát, rákérdeztem udvariasan, hogy izgul? „Inkább félek, de va-

lakinek ezt is el kell vállalnia, amit eddig elterveztem, minden sikerült. Semmilyen személyes ambícióim nincsenek, a volt tanítványokból munkatársak lettek, sokszor ők adnak lendületet nekem, ha ez a közösség nem alakul ki a kilencvenes években, akkor most sehol sem lennének! Ezek a fiatalok szakmailag is jól képzettek, rájuk lehet bízni mindent. (Ilyenek: *Timsa Ildikó, Márkosi Klára, Marha Tibor, Póka Enikő, Kulcsár Ildikó, Székely Melinda, Fodor Emőke, Egri Hajnal, Debreczeni Orsolya, Major Melinda, Fodor Zoltán, Budai Annamária, Riti Katica*; a sor hosszú, hisz csak a *Kaláka néptánc-együttesüknek* több mint kétszáz tagja volt és van.” (2010. augusztus 18-án, harminchatan mentek a budapesti Szent István napokra!)

Véleménye szerint a barokk épületek, a szobrok, a templomok mind-mind ledőlhetnek, de egy maga erejében bízó, összekovácsolt közösség életképes, szinte halhatatlan, még akkor is, ha nincs számbeli fölényben. Ezt megteremteni volt a céljuk a tanulás révén, a táncmozgá-

lomban elkezdett munkával és sikerekkel, a kollégiumi bentlakásokkal és étkezéssel, tájház alapításával, kulturális rendezvények szervezésével a szórványban.

Forrás: Szabadság napilap, 2010. augusztus 23., hétfő (1–4. oldalon); Krónika hetilap, 2010. augusztus 23. (3. és a 8. oldal); Adevarul (román napilap, luni, 23. august 2010. (33. oldal); Táj és forma a magyar festészetben, katalógus (Kolozsvári Szépművészeti Múzeum Kolozsvár aug.–szept. 2010.); Kolozsvári veduták, katalógus (Kolozsvári Szépművészeti Múzeum Kolozsvár aug.–szept. 2010.); Új magyar szó, országos közéleti napilap, 2010. augusztus 18., szerda; Csíki Hírlap 2010. augusztus 13–15. (Alapítva Csíkszeredán 1911-ben)

Elérhetőségük: Fundatia TĒKA Alapítvány Gherla-Szamosújvár 405300-jud. Cluj- Kolozs megye, RO E-mail: teka@teka.ro, becsiattila@teka.ro, Tel./Fax. +40 264 243 198

Weblap: www.teka.ro
(2010. augusztus 25.)

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetétel.

A szamosújvári és a mezőségi magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önazonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címletei:

- Egyszerű téglajegy
10 RON, 1000 HUF, 5 EUR;

- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
  - Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
  - Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
  - Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.
- Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300– RON
RO13BRDE130SV06399801300– EUR
RO45BRDE130SV39908781300– HUF

Információ:
teka@teka.ro , www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Keresztstülő Program
Téka Szórványkollégium – Szamosújvár
Téka honlapcsalád:
www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro
www.szorvanykollegiumok.ro

Még egyszer a Józsefvárosi Nemzetiségi Napról

„Hát, az azért nem volt semmi”, ahogy végre ünnepelhettünk augusztus 20-án az Orczy Kertben mi, józsefvárosi örmények. A sokadik dátumot is elmosta az eső, elfújta a szél, de végre... végére sikerült!

Sokan voltunk: örmények, bolgárok, görögök, ruszinok, lengyelek, ukránok, szlovákok, németek, románok.

Sátrainkat felállították, berendezték. Berendezték a fantasztikus poszttereinkkel – hála *Keve Máriának* – melyek jól szemléltetik, az őshazából, Aniból elindult és Erdélyben letelepedett népünk kultúráját. A kezdeteket, a templomainkat, hacskarjainkat, írásunkat, egész történelmünket. Közben a kézművesek is – *Borosnyay Klára, Bakó Mária*, akik zománcművészetet tanítottak a gyerekeknek és *Dukay Barbara*, aki lószőrből készített csodálatos ékszerket – elkezdtek szakmájuk bemutatását, tanítását. A látogatók egyre jöttek és jöttek, nem győztük kínálni őket *Keszi Harmath Enikő* finom, eredeti örmény receptek alapján készült fölséges

ennivalóival, sós és édes süteményeivel, amikhez finom, eredeti örmény gránátalmalevet adtunk.

Gyorsan elszaladt az idő, észre sem vettük a nagy sürgés-forgásban.

A műsor kora délután kezdődött: bolgárok, görögök, ruszinok, lengyelek, ukránok, szlovákok, németek, románok boldogan ropták népük táncát, énekeltek népdalaikat. *Puskás Eszter* gyönyörű hangja vonzotta a színpadhoz a látogatókat. Meghatódtak a szomorú örmény daloktól és vidámak – ha lehet, még vidámabbak – lettek a vidám daloktól.

Fiatallátogatóink, *Dr. Kocsis Máté* is meglátogatta rendezvényünket a képviselőtestület kíséretében. Azóta is emlegetik finom, örmény süteményeinket.

Megérte, ez biztos! Megérte a készülődést, a reményt, hogy jó idő lesz, a munkát, a fáradságot. Biztos itt leszünk jövőre is, ezt már akkor tudtuk, mikor lebontottuk sátrainkat és becsomagoltuk poszttereinket.

Zakariás Enikő

Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)

Neves örmény személyiségek

Egy kiállítás margójára

Bágyadt napsütés – a kései ős ajándékpillanatai, amikor a hajnali dér már színezi-festi a lombját. Ez az október. Magvető havában járunk. Székelyudvarhelyen, a Palló Imre nevét viselő Művészeti Szakközépiskola pincegalériájában 2010. október 15-én „Örmény est”-re gyülekezik a nagyérdemű közönség. Bodorján János igazgató a rendezvény házigazdájaként üdvözlöi az érdeklődőket és ismerteti a *Neves örmény személyiségek* címet viselő rendezvény programját. Három része van a mai estének: egy előadás, egy könyvbemutató és egy vándorkiállítás székelyudvarhelyi megnyitója.

Gyertyánffy István élete és munkássága: Szabó Attila nyugalmazott tanár előadása.

Gyertyánffy István (1834–1930) a székelykeresztúri tanítóképző igazgatója 1870–73 között, Tibádon született, örmény családban, Gyertyánffy Antal és Kovács Cecília negyedik gyermekeként. Családnévük az örmény dserák, azaz gyertya szóból eredeztethető. Jóllehet orvos szeretett volna lenni, anyagi okok miatt előbb magántanár, majd pedagógiai pályára tér, német nyelvet-szépírást-éneket tanít.

Eötvös József, a Kiegyezést követő idők tanügyminisztere, felismerve a népoktatás fontosságát, állami iskolák létesítését, és a tanárok külhoni utóképzését szorgalmazza. Ennek köszönhető, hogy a fiatal Gyertyánffy István is egy évet Svájcban tanul, majd a Székelykeresztúron megalapított tanítóképzőben elindította a korszerű tanárképzést. Később Budapesten átvette a krisztinavárosi tanítóképző irányítását, ahol a „Pedagógium” (népfőiskola, tanító-, tanárképző és polgári iskola) igazgatójaként

Bodorján János, Novák József, Szász Ávéd Rózsa a székelyudvarhelyi pincegalériában

huszonkét éven át dolgozott, és a pedagógia módszertani kérdéseivel foglalkozott.

Személyében a korszerű népoktatás úttörőjét tisztelhetjük, akinek áldozatos munkáját az utókor nem feledte el, ma már utca viseli nevét és emléktábla áll az általa vezetett iskolák falán.

Szálasy Ferenc: Tőről metszett székely világ c. könyvének bemutatója

A szöveget lektoráló Lőrincz József szavaival élve, ez az írás „tényirodalom, amit egy érző szív, egy gondolkodó lélek fogalmazott meg a havasi em-

ber életéről. E sorok által a Hargita lábánál fekvő Síkaszó és környékének világa elevenedik meg, az olvasó érzékelheti azt a végtelen életáradást, ami a hargitai élővilágra jellemző, ahol ember, állat, növény egyenlő rangú és jogú félként él, küzd időtlenül.”

A szerző, mindenki őszinte Feri bácsija, atyai gesztussal ajándékozta könyvét, „szíve dédelgetett gyermekét” az érdeklődőknek.

Feri bácsi könyve azonban egy korábbi munkáját juttatja eszembe: a múlt év végén megjelent „Hadiárvából kulácfi-óka” c. kötetét. Ez „magyarabb”, ha tesszük „magyarörményebb”. Önéletrajzi visszaemlékezései a közelmúltba kalauzolják az olvasót, olyan ismerős időbe és térbe, amit erdélyiként, magyarként

és örménymagyarként magunk és hozzátartozóink is átéltek, újraélve saját sorstörténetünket. Ítélettől, ítélezéstől mentes adomázó kedv, és végtelen derű sugárzik e korrajz értékű könyvből. Szeretnénk kézbe venni, olvasni újabb és újabb – magyarörmény jellegű írásait, visszaemlékezéseit.

Novák József címerfestő: Erdélyi örmény nemesi családok címerei c. vándorkiállítás

A Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület /MÖMKE/ kezdeményezésére és a Communitas Alapítvány támogatásával indult újtárra ez a vándorkiállítás. Első alkalommal Marosvásárhelyen bemutatott anyag Szamosújvár–Csíkszépvíz–Gyergyószentmiklós útvonalon érkezett most már Székelyudvarhelyre is.

Összességében több ezren tekinthették meg, a nagyfokú érdeklődés és megérdemelt siker nem csak egyedülállóságának köszönhető, hanem az alapos dokumentáltságon nyugvó művészi munka elismerését is tükrözi. A lendületes egyéniségű alkotó a meglepetések embere, aki képes időről időre elkápráztatni a közönséget. A megnyitóra Marosvásárhelyről érkezett művész és *Szász Ávéd Rózsa* egyesületi titkár ismertette a nagyérdeművel az erdélyi örmény nemesség sajátosságait, a nemesi címerek és oklevelek sajátosságait.

Az örmény estek-rendezvények közkedveltsége úgy vélem abból is adódik, hogy művelői, jó magyarörményként egymástól tanulva éltetik a termékeny alkotómunkát. Székelyudvarhelyen is van igény az örmény gyökerek ápolására, és emiatt szükséges, hogy mindannyian, örmény származásúak, egymásra figyelve támogassuk egymás tevékenységét és rendezvényeit.

Erdélyi örmény nemesi címerek

Elda Grin

Kezek

Amikor friss menyecske lettem, anyósom nem győzött eleget csodálkozni meg szörnyülködni:

– Milyen kicsi, finom kezéd van! – Rádásul a kesztyűmet, amit leánykoromban szoktam volt viselni, körbehordozta az egész szomszédságban. – Nézzétek csak ezt a kesztyűt! Mintha egy babáé volna! Hogy fognak ezek a kezek dolgozni?

A szomszédasszonyok sóhajtozva-nevetgélve vizsgálgatták a kesztyűket.

Mit aggódsz – csitítgatták anyósomat, – a te menyed ellenben egy igazi szépség!

Hah, szépség! Kit érdekel a szépsége? – vágott vissza gúnyosan anyósom. – Nekiünk dolgos kezekre van szükségünk!

Hatalmas udvarban laktunk; az apró házak előtt lócák voltak kirakva, az asszonyok kora tavasztól késő ősziig ott főztek, mosták és ványolták a gyapjút, szőtték a takaróikat, foltozgattak, kötögettek, és egyáltalán, ott csináltak mindent, mindenki szeme láttára. És valahogy mindig találtak valami ürügyet, hogy odajöhessenek a mi lócánkhoz, és megbámulhassák, ahogyan anyósom mellett dolgozom, vágom a krumplit, aprítom a zöldségeket.

Ó, Istenem – sóhajtozták, – micsoda gyönyörű kezek! Mintha nem is lennének igaziak! Kár lenne tönkretenni őket.

A munka nem tesz kárt soha semmiben – zsémbelt nekik anyósom.

Egyszer beállított egy kurd nő az udvarunkba, juhjoghurtot hozott. Nem volt szép nő: bozontos szemöldöke és durva, kirepedezett keze volt.

Vardukh – szólt Petrosz bácsi, az anyósom fivére, – bezzeg ha ő lenne a menyed, egy szempillantás alatt elvégezne minden munkát!

Anyósom csöndben maradt, nem helyeselt, de nem is ellenkezett.

Petrosz bácsi bizonyára tréfálkozott, én mégis képtelen voltam megállni sírás nélkül mindent, és hosszan zokogtam a fásszínben.

Eltelt egy év, és nekem gyermekem született. Egyszer az asztal körül ettünk éppen, anyósom egy adag fasírtot és stült padlizsánt rakott a tányéromra. Mind megettem, és szerettem volna még, de zavarban voltam. Végül csak megembereltem magam, s kinyújtottam a villámat az asztal közepén álló fasírtos tál felé.

Maralo! – kiáltott fel az anyósom.

Összezavarodva kaptam vissza a kezem. Mindenki döbbenet bámult, előbb rám, aztán anyósomra. Elvörösödtem.

Maralo, – ismételte meg anyósom nyugodtabban, de azért még mindig izgatottan. – A kezeid nagyobbak tűnnek.

Most mindenki a kezemet vizslatta.

Való igaz – mondta mintha vidáman az apósom, – sokkalta nagyobbak látszanak, ugye, Vardukh?

Anyósom felállt, a ruhásszekrényhez ment, és az én híres kesztyűimmal tért vissza.

Gyerünk, vedd fel – mondta.

A bal kezem úgy-ahogy belefért a kesztyűbe, de a jobb... a jobb kesztyű finom csipkéje megfeszült és elszakadt.

Erre a darab kenyérre esküszöm! – kiáltott fel anyósom diadalmasan. – Tényleg megnőttek!

Apósom boldogan lapogatta a hátamat.

Valóban, kopogd le fára! Igyunk valamit ennek örömeire, Vardukh?

Aztán határozott léptekkel a pincébe ment, és felhozott egy palack vörös bort.

Az én menyemre, hogy végre emberi keze legyen! – szónokolta poharát emelve.

Koccintottunk, kiittuk a bort, és én annyira jól éreztem magam.

Telt-múlt az idő. Már régen nem abban az egykori udvarban lakunk, hanem egy új négyemeletes házban. Négy gyerekem van, meg jó néhány unokám. De a „babás” kesztyűmet, mely oly sok bánatot okozott anyósomnak, s mely jókedvre derítette a szomszédságot, ereklyeként őrzöm. A kezeim durvák lettek, az ízületek megduzzadtak, immár a manikűr és a krémek sem segítenek...

Munkáskezékké lettek – vetette a szememre egyszer idős anyám. – Legalább tegyél rájuk egy kis glicerint.

En azonban elégedett vagyok a kezeimmel, még ha olykor el is kell rejtenem őket mások szeme elől. Mihez is kezdenék nélkülük ebben a nagy családban?

Minden reggel papíron tervezem meg a kezek munkáját. Egyik munkát végzem a másik után. Mi mást tehetnék? Na és aztán? Valami egyebet?

Olykor, miközben a padlót súrolom, vagy a port törölgetem a bútorokról, megállok a megboldogult anyósom fényképe előtt, és megmutatom neki a kezeimet.

Nézd – mondom csöndesen, – látod, mi lett a kezeimből? Egy dolgos nő kezeivé váltak immár! De te, lévén annyira patriarchális gondolkodású, s a hagyományok által megbabonázott, hogy még ha jómódú voltál is, sosem tartottad érdemesnek jegygyűrűt húzni az ifjú menyed ujjára, még egy egészen egyszerűt sem... Talán most majd méltónak fogsz tartani erre?

Anyósom csöndben marad; a monológom hosszú percekig eltart. A kezemben portörölő, a tálalótól a lemezjátszó felé haladok, onnan a könyvespolcok felé, feledve a régi, oly jellegzetesen női sértést, és azt is, hogy a kis sérülések gyógyulásához hosszú idő kell, a nagy és mély sebekkel egyetemben...

Gyorsabban, gyorsabban – ösztökélem kezeimet, – még lelkesebben!

Aztán gratulálok magamnak: – Ez igen, ügyes!

Végül is valakinek meg kell dicséremie őket, nemde?

Kali Kinga fordítása

Elda Grin (Grigoryan) örmény író, pszichológus, jogi szakértő. 1928-ban született Tbiliszi (Grúzia). 1943-tól 1947-ig a jereváni Orosz Pedagógiai Intézet Idegennyelv Szakán folytatta tanulmányait; ma a pszichológia professzora a jereváni állami egyetemen. Nyolc novelláskötete jelent meg; örményül és oroszul ír. A *Kezek* című novelláját mindkét nyelven publikálta.

Néhány kötet című magyarra fordítva: *Éjszakai vázlat* (1973), *Az én kertem* (1983), *Pompásan akarunk élni* (2000), *Álmok tere* (2004).

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(11., ezúttal rendhagyó rész)

A 2001 szeptemberében Kolozsváron megtartott IV., Jubileumi konferenciánkat előadásával megtisztelte *dr. Marton József* is, aki abban az időben a Római Katolikus Teológia Fakultás professzora és dékánja volt.

Az ott elhangzott, valamint az *Örménymagyarok, akik hatottak, alkotnak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen Kolozsvár-Szamosújvár* (Budapest, 2002.) című kötetben is megjelent szövegből idézek:

„Latin egyházba született, de felmenő ágakon kimutatható örmény származású erdélyi magyarok, papok általában „büszkék” származásukra. Ez is a küzdelmekkel telített közös múltunkról árulkodik. Anélkül, hogy a régi nagyokat kisajátítanánk, vagy vitákba bocsátkoznánk egymással, mi magyarok büszkén valljuk magunkénak (hiszen ők is így gondolkodtak) a latin egyházban ke-

Fogarasy Mihály püspök élete és munkássága

1800. szeptember 17-én született Gyergyószentmiklóson. Szülei Fogarasy András, építész és édesanyja Ferenczi Cecília, háziasszony. Nagyapja Fogarasy György építész részt vett a gyergyószentmiklósi római katolikus templom építésében 1756 és 1771 között, emléktábla őrzi munkásságát a templomban. Elemi iskoláit a város Központi iskolájában kezdte, de hamar átkeült a marosvásárhelyi elemi iskolába.

resztelt, de örmény származású olyan főpapokat, mint a gyergyószentmiklósi Fogarasy Mihály (+1882) püspököt (...).”

Örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy erre a megjegyzésre alapozva ezen a helyen írassak az Erdélyi Főegyházmegye e kiváló püspökéről.

Ugyanakkor tisztelettel és hálával adózok azoknak a néhai városvezetőknek az emléke előtt, akiknek gondjuk volt rá, hogy Trianon után legalább a főváros – Budapest – utcaneveiben találkozhasson a magyar ember az elcsatolt területek helyneveivel, jelentős személyiségek nevével.

Jó lenne, ha a ma embere, aki a XVII. kerületben, a Gyergyószentmiklós utca környékén lakik a Fogarasy Mihály-téri játszótéren áthaladva többet tudna azokról az erdélyi településekről, emberekről amelyeknek, akiknek a nevével naponta találkozunk.

Középiskolai tanulmányait Csíksomlyón és Gyulafehérváron végezte.

1817-ben, papi hivatást érezve, felvételt kért az erdélyi püspöktől a gyulafehérvári teológia szemináriumába, kiváló előmenetele miatt püspöke 1820-ban a bécsi Pazmaneumba küldte.

1823. október 28-án Szepessy Ignác Erdély püspöke szentelte pappá. Papi pályájának első állomása Nagyszeben volt. Itt három évig működött segédlel-

készként és gimnáziumi hit-tanárként.

Tanulmányainak folytatására Szepessy püspök 1826-ban Bécsbe küldte a Szent Ágostonról elnevezett felsőbb papnevelő intézetbe, (Augustineum), ahol teológiai doktorátust szerzett. Erdélybe visszatérve 1828 és 1832 között Gyulafehérváron a Papneveldeben teológiai tanár és tanulmányi felelős lett.

1833-ban püspöke ismét Bécsbe küldte. Itt két komoly feladat várta: a Szent Imréről elnevezett papképző intézet igazgatósága és a császári udvar káplánsága. „Beszédei magyaros németsege dacára” mindkét feladatának kiválóan megfelelt. Latin és német nyelvű munkái 1837-ben Az erdélyi püspökökről polgári tekintettel című könyvében jelentek meg és teológiai folyóiratokban.

1838-ban I. Ferenc király a Nagyváradon megüresedett irodalmi kanonoki székre nevezte ki. Ugyanakkor megbízást kapott a királyi jogakadémia igazgatóhelyettesi és a nagyváradi tankerületi iskolák főigazgatói tisztségének betöltésére.

A nagyváradi káptalan képviselőjeként részt vett az 1838/39-es, 1843/44-es és az 1848-as magyar országgyűléseken.

1848-ban megalapította a **Jó és Olcsó Könyvkiadó Társulatot**, ez a társulat 1852-ben vette fel a **Szent István Társulat** nevet, amelynek első igazgatója volt.

1864-től haláláig az erdélyi egyházmege püspöke volt. Püspökségének időszakára esik az erdélyi Status újjászervezése (1866) és a Katolikus Bizottság (Commissio Catholica) működésének megszüntetése. Mint erdélyi püspök, legfőbb tevékenységet a hitélet emelésére,

az iskolaügy, legfőképp a katolikus népiskolák felvirágoztatására irányozta. 1866-ban a kolozsvári országgyűlésen az ott megjelent katolikusokkal újraindította az Erdélyi Római Katolikus Státus munkáját.

Nagyobb jótékonyágai s alapítványaiból: a nagyváradi akadémiánál 1000 váltóforintnyi alapítványt tett a jobb tanulók számára; a Gyulafehérvárt megtelepített irgalmas nővérek számára 42 000 forinton zárdát, iskolahe-lyiségeket és templomot emelt; 27 ezer forinton leánynevelő intézetet építtetett, annak vezetését az irgalmas nővérekre bízván, 25 ezer forint tőkével és több ingatlannal javadalmazott. Születése helyén öt munkaképtelen szegény számára 3000 forint menedékházat emeltetett, a szegények ellátására 8400 forint alapítványt tett és az épület fentartására ingatlanokat adományozott. Gyulafehérvárt a «Pius Samaritanus»-nak 7400 forint vett és kibővített épülettel telket adományozott; ugyanott iskolateltet vásárolt s elemi iskolát építtetett 10 000 forint költségen; a papnevelő-épületet 11 000 forint értékben kibővítette s a Thomistica philosophia előadására 10 000 forint alapítvánnyal katedrát állított föl. Szintén Gyulafehérváron a felállítandó főiskolára (Lyceum academicum) 100 000 forint alapítványt tett; ő felsége ezüstmenyegzőjét a szegényebb tanítók jobb javadalmazására tett 30 000 forint alapítvánnyal örökítette meg.

Püspöki jelmondata: „Békesség nektek!”

A hitélet emelése mellett a szegények felkarolása is egyik fontos tevékenységi területe volt. Szülővárosában, szülő-

háza udvarán Szegényotthont építtetett beteg és idős emberek számára, ez ma is működik.

Jeles orgonaépítő segítségével 150 orgonát javíttatott, készíttetett egyházmegyéje templomai számára, Gyergyószentmiklósnak is ő adományozta a pneumatikus orgonát.

1880. május 1-jén súlyos betegségbe esett, szélütés érte.

1882. március. 23-án halt meg. A gyulafehérvári ferencesek templomában helyezték örök nyugalomra. Sírja a gyulafehérvári ferences templom kriptájában van.

Fontosabb munkái: *Az elme és Írás szava az Oltáriszentségről.* Kolozsvár 1829., *A hazafiúság képe.* Kolozsvár 1833., *Keresztény igazságok egyházi beszédekben.* Kolozsvár 1833., *A ke-*

A Lánynevelő Intézetet ma Fogarasy Mihály általános iskola

reszt ereje. Nagyvárad 1857., *Keresztény igazságok szent beszédekben I-II.* Nagyvárad 1861.

Kiss Ferenc (Dézs)

A tagadás tagadása

Az Erdélyi Örmény Gyökerek hasábjain megjelent Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről (160,161–162. sz.) című írásunkat Táltos Géza részéről ért bírálatára, Helyre tett helynevek és összefüggések (63 sz.) az alábbiakban igyekeztünk álláspontunkat a kérdésben kifejteni.

Írásunk célkitűzése az örmények hazai, illetve erdélyi korai jelenlétének bizonyítása volt, amelyet erre vonatkozó adatokkal igyekeztünk alátámasztani. Ilyen irányban, a későbbi kutatások megkönnyítése végett bemutattuk és Testantibus actis megje-

löltük az általunk is közelebről ismert erdélyi örmény helységneveket és ezek koronkénti változásait. „Nos ezekkel, ezek nagy részével egy kis baj van. A helységek NEM (sic!) az örmények nevét viselik, hanem egy régi magyar szót rejtve: az örmények-örvények, azaz vízimalmok emlékét.” Szerző a NEM és NINCSEN tagadószavakat az ölébe véve halad a továbbiakban az általa elképzelt úton.

Ennek során a magyarországi Eurmenes (Anno 1211) helységet a vízimalmáról híres Örvényes településsel azonosítja. Mi is természetesen találjuk azt, hogy a fonetikai ha-

sonlóságok nemegyszer a szavak értelmének megváltoztatásához vezethetnek. Így az örménykőből könnyen lehet malomkő, az örményből örmény stb. Erdélyi viszonylatban, több nép együttélésének klasszikus földjén ahhoz, hogy az egyes helységneveket helyesen értelmezhesük, ezeknek több nyelvben megjelenő formáját is figyelembe kell vennünk. A magyar mellett a helynevek latin, román és német (szász) változatait is ismernünk kell egy behatottabb vizsgálat során. Korántsem lehet elégséges egy településnév egy nyelven belüli eredetkutatása és etimológiai magyarázata. A vizsgálatok alkalmával derül ki, hogy mily gyakoriak az egybeesések, az analógiák és hasonlóságok, amelyek sok mindenképpen érvényesek, hogy nem mondjuk „örményesnek” hatnak. Ezért is találhatik fontosnak a helynevek magyar mellett a latin, a román és a német (szász) alakjainak bemutatása, ezekkel való egybevetése, illetve értelmezése. Ennek szükségességét hangsúlyozza az a tény, hogy egy-egy településnév sokszor a kölcsönzések és visszakölcsönzések formájában jelentkeznek.

Ilyen vonatkozásban olyan régi helyneveink, mint Ermanus, Ermen, Eurmenes, Eörmennyes stb. csakis örmény alapítású, jellegű településeket jelenthetnek, amelyek probante se ipsa bizonyítani, igazolni feleslegesnek láthatatik. Úgyszintén azon erdélyi helységnevek, amelyek a román és német nyelvben Armeni, Urmenen, Ormenis, Irmesch, Urmenis, Ormenisul de Campie, Hermanus, Urminis névalakban tűnnek fel, egyértelműen az ör-

ményekre utalnak, ezekkel állnak összefüggésben, tőlük veszik eredetüket és ez a magyarban sem lehet másként. És bizony népnevekből is vannak –es szóvégződéssel formálódott településnevek. Hogy ne menjünk távolabb a Déshez közeli Sajómagyaros, románul Siu Magherus, németül Ungres, Ungersdorf neve az egykori itt lakó és a falu feleszámú lakosát képező magyarok emlékét őrzi, úgy, ahogyan azt monográfiaíróink, Hodor Károly (a. 1839) és Kádár József (a.1903) is hangsúlyozzák. Ezért is maradt fenn a település, bár napjainkban nincsenek magyar lakói Siu-Magherusnak, és nem lett belőle Siu-Alunis, mint ahogyan az a szerző logikáját követve várható lett volna.

Szerző szerint a krassó-szőrényi Örményes, románul Arminis neve is csupán „késői félreértés eredménye”. Milyen késői félreértésről lehet szó, amikor a település neve már 1430-ban is Erminis alakjában mutatja fel önmagát.

A dobokai *Ormány* falu nevét illetően Lukácsi Kristóf véleménye, hogy ez örmény eredetre utal, amihez hozzátennénk azt, hogy ennek becsületes német neve mindig is az Armenen volt és maradt.

A helységek, illetve a településnevek más nyelvekben való jelentkezését figyelembe véve meg kell állapítanunk, hogy ezek román és német nyelven történő használata az örmények egykori ittlétére mutatnak, ezektől vették eredetüket és nevüket, s ez a magyarban sem lehet másként.

u. i.: A szóban forgó bírálat szépségtapasza lehetett volna némi szérség alkalmazása.

Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály

A szamosújvári Szentháromság gyógyszerház

(3. rész)*

A Szentháromság gyógyszerház berendezésének részleteiről nincsenek értesüléseink. Annyi bizonyos, hogy a város központjában volt a Placsintár házban, a XVIII. századi polgári lakóház földszintjén, az igen szép barokk stílusú örmény katolikus Szentháromság-templom közvetlen közelében, s így magától adódott, hogy a patika elnevezése sem lehetett más és illendőbb.

Helyzetét ismerjük első főorvosa, dr. Gergelyfi András említett figyelmeztető átiratából, amit a városi tanácshoz intézett. Tudjuk, hogy Karácsonyi Gratián intézkedései milyen sikerekkel jártak. Feltételezhető, hogy a gyógyszerház megbízhatóbb, felkészültebb gondnoknak vagy gyógyszerészmesternek a kezébe került és működésével kapcsolatosan nem merültek fel újabb elmarasztaló észrevételek.

A gyógyszerház tulajdonos Karácsonyi Gratián halála új helyzetet teremtett. Özvegye, Lászlófi Katalin örökölte a reál jogú gyógyszerházat, gondját kellett viselnie, hogy kifogástalanul eleget tegyen az elvárásoknak, de a sok gondal-bajjal járó gyógyszerház fenntartása nehezebbre esett. Érthető, hogy felajánlotta a városnak a patika eladását, amit a városi tanács visszautasított.

A második, alapos gyógyszerházi revízió jelentéséből, amit az országos főorvos, Nyulas Ferenc 1807-ben hajtott végre,

pontos képet nyerhetünk a patika XIX. század eleji állapotáról. A történelmi Erdély területén működő mind a 42 gyógyszertárról kitűnő, rendkívül értékes latin nyelvű jelentéseket küldött a Guberniumnak, amelynek teljes anyaga a budapesti Magyar Országos Levéltárban van.

Mivel a városi tanács nem vette meg a gyógyszerházat, azt Lászlófi Katalin eladta¹, ami történetének új korszakát nyitotta meg. Szongott Kristóf megjegyzi, hogy a patika a Karácsonyi család kezéből a Placsintár család „azon ágára szállott, melyből szeretett polgármesterünk is eredt. Egyetlen gyógyszerházi tulajdonosa Placsintár Dávid.”²

Értesüléseink szerint a gyógyszerház első őstulajdonosa Karácsonyi Gratiánnak a leánya, Karácsonyi Veronika férjhez ment Placsintár Dávid gazdag kereskedőhöz és fiúk, Placsintár Gratián Bécsben 1819-ben nyerte el a gyógyszerészmesteri oklevelet,³ akinek a testvére, Placsintár Dániel is gyógyszerész volt.⁴ A Placsintár család gyógyszerészei közül a legismertebb Placsintár Dávid (1826–1901) lett, akinek a vezetése alatt a Szentháromság gyógyszerház, noha felvirágozott, a közérdeklődés szülte és indokolt elégedetlenségek forrásává vált.

Nyulas Ferenc gyógyszerházi vizitációja, a szamosújvári Szentháromság

¹ Városi Levéltár, 1809/274. sz. okirat.

² Szongott Kristóf: *i. m.* II. köt., 1901, 213.

³ Lásd Péter H. Mária: *Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai.* Kolozsvár, 1974. 146.

⁴ Péter H. Mária: *i. m.* 398.

gyógyszertárra vonatkozó észrevételeinek lelkiismeretes tárgyilagossága, szigorú ellenőrzése, kritikai észrevételei mellett a gyógyszerházat nemcsak működésre megfelelőnek tartotta, hanem elismerő szavakkal illette. Ha valamely orvosságot vagy alapanyagot elavultnak talált, szigorúan kidobatta. Megállapította, hogy a mérgek gondosan vannak elhelyezve, a mérlegek, súlyok pontosak, a gyógyszerház officinája, laboratóriuma, anyagkamrája, tárolója tiszta, megfelelő, célszerű. Megjegyzi, hogy a patikának nincsen élő herbáriuma, könyvtára, mindössze Jacquin, Hagent és a Gyógyszerkönyvet említi, a szerzők műveinek címét nem adja meg, ilyenformán csak következtethetünk arra, hogy a botanikus Jacqui Nicolaus Joseph *Icones plantarum*, ami 1791–1793 között három kötetben, 648 színes táblával, vagy a vegyész J. Fr. Jacquin *Lehrbuch der allgemeinen und medizinischen Chemie* (1793) és K. G. Hagen 1788-ban megjelent *Lehrbuch der Apothekerkunst* c. műve lehettek. Nyulas hiányolja, hogy a patikának nincsen meg a legújabb árszabályzata (taxisa), csupán az 1795-ben kiadott példánya, amit valószínűleg a gyógyszerház valamikori provizora az 1804-es árszabály szerint javított ki tollal. A gyógyszerház kötelező Ptotocolluma (Jegyzőkönyve) szintén hiányzott, ugyanis azt elhanyagolták, csak év végén zártak le. Nyulas megjegyzi, hogy várják az új árszabályzat megjelenését.

Nyulas megemlíti a gyógyszerház személyzetét is. Megállapítja, hogy a provizor (gondnok) Quittner Lajos, akit 1800-ban Pesten avattak gyógyszerészmesterré, és aki alig ért a kémiaihoz és a növénytanhoz. Gyógyszerészségéd-

ként (sodalisként) dolgozik Karácsonyi Gratián, ami tévedés, elírás, Placsintár Gratiánról lehet szó.⁵ Tanoncként Győri Gratiánt említi, hozzátéve elmarasztalóan, hogy „akikre a gondnok nem ritkán egymagukra bízta a műhelyt”.

A hivatalos gyógyszerészeti esküt, a tulajdonosné nevében, a gondnok tette le 1807. július 8-án a hatóság képviselői előtt.

A vizitáció alkalmával Nyulas átadta a gondnoknak az általa kidolgozott és 1807-ben hivatalossá vált *Instructio pro Apothecarist*.

A magyar fordítás közelebb hozza az egykori tulajdonos, Karácsonyi Gratián halála után kialakult helyzetben működő patika állapotát, amikor azt özvegye, Lászlófi Katalin, inkább nem akarva, mint akarva kézbe vette. Íme, az előbbi latin nyelvű Nyulas Ferenc vizitációjáról készült jelentésének magyar változata:

„A tulajdonosné, özvegy Lászlófi Katalin, aki kedvetlenül tartja műhelyében az ez idő szerint szükséges költségek kezelése és beszerzés végett mint *gondnokot* az 1800-ban Pesten gyógyszermesterré avatott Quittner Ferencet. Nevezett eléggé gondoskodik a rendről és tisztaságról, de alig ért rendszeresen a vegyészethez és a növénytanhoz. Hiszen a tanoncéit ugyanebben a gyógyszerházban töltötte, olyan gondnokok keze alatt, akiktől csak a szokványos gyógyszerészmesterséget sajátíthatta el. Igaz, elment Pestre, hogy megtanulja a vegy- és a növénytant, de onnan két, ha jól emlékszem, őszi hónap múltán, amikor semmiféle előadást nem tartanak, visszatért mint gyógyszerészmesterre, és aki alig ért a kémiaihoz és a növénytanhoz. Gyógyszerészségéd-

⁵ Péter H. Mária: *i. m.* 475. Placsintár Gratián 1819-ben Bécsben kapott oklevelet.

ter s egyúttal mindjárt mint gondnok is. *Segédként* dolgozik még ugyanebben a gyógyszerertárban Karátsoni Gratián; *tanoncként* Győri Gratián és egy *laboráns*, akikre a gondnok nem ritkán egymagukra bízta a műhelyt.

A tulajdonosnő nevében maga a gondnok tette le az *eskiüt* július 8-án előttem a hatóság által kiküldött megbízott kezébe. Ugyanezen hatóság közbejöttével adtam át az *utasítást* a gondnoknak.

Ezt a *vizsgálatot* július 7-én és 8-án végeztem Dániel István tanácsos úr, mint kiküldött megbízott jelenlétében.⁶

Egy ideig a gyógyszerertárat apa és fia, Placsintár Gratián és Dávid vezették. Az egyre növekvő forgalom, a közbejött más elfoglaltságuk vagy esetleg betegségük miatt elkerülhetlenné vált gyógyszereség alkalmazása. Így került, nem tudjuk milyen körülmények között, a patikába Hrobony (vagy Hrobonyi) Pál diplomás gyógyszereség (sodalis) Iskolai tanulmányait a mezőberényesi evangélikus középiskolában fejezte be, amint azt a *Testimonium scolasticum* igazolja. Erdélyben próbált szerencsét, s a tasnádi Koritsányszky András gyógyszerertáros alkalmazta. Itt töltötte le az előírt gyakorlati és elméleti éveket, és 1837. szeptember 1-én elnyerte az *Artis Pharmaceuticae Sodalis* gyógy-

⁶ Köszönettel tartozunk a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár levéltárosának, Domján Lajos úrnak, a hozzánk eljuttatott szamosújvári gyógyszerertárra vonatkozó Nyulas Ferencről származó jelentés fénymásolatáért és Vida Tivadar úrnak a dokumentum magyar fordításáért. Ugyancsak köszönhetünk fejezzük ki Trostkovszky Gabriellának az OMKL főosztályvezetőjének, aki szíves volt közölni velünk a Nyulas Ferenc dokumentumok levéltári nyilvántartási adatait.

szerészsegédi képesítést. Diplomáját főnöke, Koritsányszky András és dr. Boros József, Szolnok-Doboka vármegye physica állították ki, kettejük pecsétjével és aláírásával hitelesítve. A Szentháromság gyógyszerertár levéltárából tudjuk, hogy Placsintár Gratián 1842-ben két (március 13-i és április 5-i) levelében hívta meg Hrobonyit, illetve ajánlotta fel neki a gyógyszereségdi állást, biztosítva ellátását és mosási költségeit is. Orient szerint Hrobonyi 50 éven át dolgozott, helyesebben mondva vezette a gyógyszerertárt. Munkásságával, kifogástalan közéleti tevékenységével a patikát minden igénynek megfelelően vezette. Szamosújvár egyik legnépszerűbb személyei közé tarozott. Népszerűségét azal is növelte, hogy Placsintár Dáviddal és dr. Gajzágó Lukács orvossal a városi parkot mint közületi intézményt gondozták, bővítették és kellemes pihenőhellyé tették. 1877-ben Kőváry arcképet festett róla, fiatalabb kori fényképét közölte a Szongott szerkesztette Armenia magyar nyelvű örmény művelődési folyóirat.

Bizonyos, hogy a gyógyszerertárban dolgozott Placsintár Dávid is, akit 1872-ben Szamosújvár polgármesterévé választottak. A város polgármestere volt 1901-ben bekövetkezett haláláig. A gyógyszerertár vezetése jóformán a Hrobonyi kezébe került, aki mindkét Placsintár patikussal együtt dolgozott. Placsintár Dávid közéleti és üzleti elfoglaltsága miatt ritkán folytatott rendszeres gyógyszerészeti munkát, de amikor a Szentháromság gyógyszerertár kivételes, kizárólagos jogait kellett megvédeni, apa és fia, a két Placsintár gyógyszerész keményen fellépett előjogai érdekében.

Folytatjuk

Czetz János – a példakép

Csilaghegyen, a Czetz János utca 2. számú ház falán emléktábla hirdeti, hogy az 1848-49-es szabadságharcnak volt egy tábornoka, aki megmenekült, aki kicsúszott Haynau karmai közül.

A fiatal örmény származású honvédtiszt színjelessel tette le mindig minden vizsgáját. Páratlan teljesítmény ez a Bécsújhelyi Katonai Akadémia történetében. Nem véletlen, hogy az Argentin Katonai Akadémia megteremtése sikeres feladat volt számára. Olyannyira, hogy az argentin nép szobrot emelt tiszteletére.

Czetz János magyar-örmény hőstünkre emlékeztünk 2010. szeptember 30-án, Óbudán. *Balaton Lászlóné Zsóka*, az emlékmű lelkes és fáradhatatlan gondozója szomorúan említette meg, hogy a III. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat sajnos semmit sem tesz az emlékhely megőrzéséért. Idegenek százai keresik fel, a Czetz János Óvoda és a Hunyadi utcai óvoda apró ünneplői minden március 15-én zászlócskát, virágot hoznak a 48-as forradalom és szabadságharc ifjú tábornokának bronzdomborműve köré.

Nagy öröm számunkra, hogy a III. kerületi Örmény Önkormányzat képviselője, *Ajvazov Jurij* kezdeményezte – négy éves mandátumának lezárásaként – ezt a különlegesen szép ünnepi megemlékezést.

Csergőffy László színművész méltósággal és szenvedéllyel előadott Czetz-emlékezései tömören követték egy dicsőséges életút hiteles katonai stációit. Bem apó „jobb-keze” ötven év távlatából is döbbenet emlékszik a Piski-csata pokoli szörnyűségeire. Fájdalommal gondol hazája elvesztésére, a szülőföld elhagyására.

Nelson Sahakjan a lírai tenorok közt is kiváló operaénekes. Szívhez-szóló Krunk-Darumadár előadása a mű és művész tökéletes harmóniájáról tesz tanúbizonyságot, nagy operaházak szelét hozta a Békásmegyeri Községi Ház Klubtermébe. Az est háziasszonya *Várady Mária* színésznő volt, aki az örmény irodalom vidám írásai-ból nyújtott ízelítőt.

Az Erdélyből indult Czetz János odafent-ről, a Dicsőséges Hadsereg-ből simogatóan nézett le ránk, amikor az est végzetével gyerekek és felnőttek együtt koszorúztunk. *Dr. Issekutz Sarolta* az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnökszónya és Ajvazov Jurij képviselő a Czetz János emléktáblánál helyezték el koszorúikat. A kicsik: Balla Csanád, Kálmán és Sarolt örmény és magyar zászlócskákat készítettek erre az alkalomra, és tűzték a jelképes sírkertbe. Égő mécsesével Kaposvári Vikica adott lángot minden tisztelőnek ezen a meghitt, csendes megemlékezésen.

V. M.

Czetz János emléktáblájánál Dr. Issekutz Sarolta és Ajvazov Jurij koszorúz (jobbról)

Székely Imola

Bogdánffy Szilárd vértanú-püspökre emlékeztek Marosvásárhelyen

A Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) megemlékező estet tartott az örmény származású Bogdánffy Szilárd vértanú-püspökről, amelyre a marosvásárhelyi Keresztelő Szent János plébánián a Deus Providebit Tanulmányi Házban került sor. Az est fő előadója Ft. Oláh Dénes főesperes volt, aki mondanivalójában röviden bemutatta a vértanú-püspök életútját. „Egyetlen szóval össze lehet foglalni a Bogdánffy Szilárd vértanú-püspök életét vezető eszmét, életének célját: hűség Istenhez, Krisztushoz és Egyházához.” – idézte az előadó Bogdánffy Szilárd életrajzíróját, Fodor József nagyváradi vikáriust. Az előadás hiánypótló volt, hiszen Bogdánffy Szilárd élete és munkássága kevésbé ismert a vidéken.

Az est második felében a Bogdánffy család Tordán élő két tagja: Bogdánffy

Botond és Álmos családi dokumentumokon keresztül mutatta be a püspök életét. Elhozták és bemutatták a Bogdánffy család címerét, és egy levelet, amelyet Bogdánffy Botond testvérének, Máriának írt 1947-ben. Arra kéri Máriát, hogy vállalja el a bérmaanyaságot hűgának, Irmának a bérmaalkozása alkalmából. A tordai családtagok beszéltek a Bogdánffy család eredetéről, terjedelmes családfát hozva magukkal. Az eredetileg Gajzágó nevet viselő család a Bogdánffy nevet 1762-ben vette fel, amikor nemesi oklevelet kapnak. Szamosújvárról származtak el az egész Nagy-Magyarország területére. Ma már Szamosújváron nem élnek Bogdánffyak, de élnek Magyarország és Erdély több településén.

A megemlékezést szeretetvendégség zárta.

Vatikáni kitüntetés Roska Tamásnak

Juliusz Janusz apostoli nuncius nyújtotta át Roska Tamásnak a Nagy Szent Gergely Rend nagykeresztjének civil fokozatát, amelyet XVI. Benedek pápa adományozott az akadémikusnak 70. születésnapja alkalmából. A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen tartott ünnepségen Erdő Péter bíboros, prímás esztergom-budapesti érsek és Súlyom

László volt köztársasági elnök köszöntötték a Széchenyi- és Bolyai-díjas informatikaprofesszort. A tegnap átadott elismerés a Vatikán legmagasabb, nem egyházi személynek adható kitüntetése, amelyet 2004-ben Orbán Viktor miniszterelnök vehetett át.

(MTI)

(Megjelent: MN 2010. 09. 25.)

Kitüntetések

A Magyar Köztársaság elnöke – a miniszterelnök előterjesztésére – nemzeti ünnepünk, október 23-a, az 1956-os forradalom és szabadságharc 54. évfordulója alkalmából a

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND NAGYKERESZTJE (polgári tagozata) kitüntetést adományozta a Gyulafehérvári Székesegyház és más nagy értékű egyházi műemlékek restaurálásában, az erdélyi ma-

Jakubinyi György apostoli kormányzó 2008. augusztus 15-én Erzsébetvárosban

gyar és más nemzetiségű katolikusság, a magyar nemzeti közösség megtartásában, annak fáradhatatlan szolgálatában és erősítésében, a hitélet elmélyítésében szerzett kimagasló érdemeiért

JAKUBINYI GYÖRGY MIKLÓSNAK, a Római Katolikus Egyház, Gyulafehérvári Főegyházmegeye érsekének.

a MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KÖZÉPKERESZTJE A CSILLAGGAL (polgári tagozata) kitüntetést adományozta a neurális hálózatok, a nemli-

neáris rendszerek és hálózatok, a vizuális információfeldolgozás, valamint a celluláris szuperszámítógépek terén végzett nemzetközileg is elismert tudományos, kutatói munkássága, oktatói tevékenysége elismeréseként

Roska Tamás

ROSKA TAMÁSNAK, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjának, Széchenyi-díjas villamosmérnöknek, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kar prodékánjának, egyetemi tanárnak, a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai és Automatizálási Kutató Intézete kutatóprofesszorának.

a MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND KÖZÉPKERESZTJE (polgári tagozata) kitüntetést adományozta a Dévai Szent Ferenc Alapítvány létrehozásáért, a gyermekek és a fiatalok védelme érdekében végzett példaértékű keresztényi közösségszervező, nevelő, humanitárius tevékenysége elismeréseként

BŐJTE CSABA ferences rendi szerzetesnek, a Dévai Szent Ferenc Alapítvány alapítójának.

(Erdély ma – egy szebb holnapért, 2010. október 23. – részlet a cikkből)

Balogh Jenő

A 2010-es örmény kisebbségi választás eredményeinek értékelése az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szemüvegén át

Mindenek előtt gratulálok az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület választásokon elért eredményéhez és minden képviselőnek jó egészséget és sikeres, kitartó munkát kívánok a következő négy év munkájához.

2010-ben 7 örmény társadalmi szervezet indult a választásokon, 39 örmény kisebbségi önkormányzat alakult meg összesen 156 képviselővel.

A kisebbségi választások az új rendszerben, immár másodszer, a kisebbségi névjegyzékbe való vételkor dőlt el. A választások lényegében a folyamatos közösségépítő munka, illetve annak hiánya visszatükröződése.

A kisebbségi választásokon az EÖGYKE a kitűzött célját elérte. A cél a korábbi élettér biztosítása volt, amely a kulturális identitásörző munkához feltétlenül szükséges. Munkáját

Dr. Issekutz Sarolta, az EÖGYKE elnöke köszöntötte a megválasztott képviselőket

korábban sem szűkítette le térben, nem korlátozódott kerületekre, városokra, hazánkra. Nem titok, hogy olvasóink megtalálhatók a főváros, az ország, a Kárpát-medence, sőt az internetnek köszönhetően a világ minden pontján. Nem volt célunk országos, elsöprő győzelem, hatalomátvétel, ehhez nem vagyunk elég erősek, különös tekintettel arra, hogy erősségünk, amiért folyamatosan harcolunk, a magyar nyelvű örmény kisebbség politikai legalizálásának elismerése sajnos még folyamatban van. E korláttal most is találkozunk, igen nehéz volt a magyar anyanyelvű örmény gyökerű közösségi tagjainkat meggyőzni, hogy jelentkezzenek be választópolgárnak. Nagyon sokan nem merték vállalni azt a bélyeget, amit a média és a hivatalos politikum igen gyakran rásüt az örményekre, az etnobiznisz vádját. Igen szerény volt a bejelentkezők száma, talán még kevesebb is, mint 4 évvel ezelőtt.

Reméljük az elkövetkezendő 4 évben a helyzet tisztázódik, és kimondják, elismerik a csak magyarul beszélő történelmi örménység örmény kisebbséghez való tartozás jogát. A helyzet tisztázása mindenképpen fontos a hazai örmény közösségen belüli béke megteremtése érdekében is.

Jelen körülmények között tettük a magunk dolgát.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület a kivívott státusz megőrzése érdekében az eddig is hagyományos EÖGYKE kerületekben indított képviselőjelöltek. Büszkén mondhatjuk, hogy egyesületünk vezetése mindenkit arra biztatott, hogy jelentkezzenek be minden kerületben annak ellenére, hogy nem indított ott az egyesület képviselőjelöltek, hiszen a regisztráltak létszáma fontos az örménység valós létszámának bemutatásához.

Két olyan kerület van a fővárosban, ahol több ciklus óta „választási harc” volt: a harmadik és a tizenharmadik kerület. A III. kerületet elvesztettük, mint 4 évvel ezelőtt, míg a XIII. kerületet megnyertük ugyanúgy, mint a korábbi ciklusban. A többi kerületben nem számítottunk érdemi ellenfélre, mint ahogyan mi sem indítottunk azokban a kerületekben, ahol már több ciklusban más jelölőszervezetek önkormányzatai működnek. Sajnos néhány kerületben viszont ránk indítottak, de ezt a támadást mindenhol sikeresen visszahárítva megszereztük pontosan ugyanazt a 11 kerületet, amit korábban is vezettünk.

A konkurens jelölőszervezetek viszont a hatalomátvétel stratégiáját követték, ezért az intenzív terjeszkedést tűzték ki célul, 9 új vidéki városban, „szervezkedtek”, amelyből 8 helyen sikerült a több mint 30 szavazópolgárt regisztráltatni. E helyeken értelemszerűen megnyerték a választást.

Az új körzetekre vonatkozóan egyetlen helyről van konkrét információ, mégpedig szülőfalumról, Alsónémediről. E kis faluban a kisebbséget gyermekkorom óta néhány bolgárkertész család jelentette, amely

nem is volt kisebbség, mert organikus módon beilleszkedtek a falu életébe. Néhány éve a faluban házat vásárolt egy bevándorolt örmény férfi a családjával, majd pár év múlva odaköltözött egy másik, rokon örmény család. Ezen a bázison beszerveztek néhány teljesen magyart, hogy jelentkezzenek be az örmény szavazólistára, ezzel támogatva az örményeket. Nem kell félni, mert még szavazni sem kell elmenni. Nem is mentek el, mert nem kellett, hiszen nem volt konkurencia, nem voltak örmények a faluban. Lényegében a választójogi törvény szerint egyetlen szavazó szavazata alapján is megválasztásra kerülhet a négy képviselő. Így történt, hogy örmény hagyomány és előélet nélküli faluban ma örmény kisebbségi önkormányzat alakulhatott.

A kellemetlen az egészben számomra az, hogy osztálytársaim, barátaim, rokonaim, szomszédaim, alszegtől a felszegig, akik büszkén nézték a televízióban a Családmese aktuális történetét az Issekutz családról és másnap sorban hívtak telefonon, milyen szép dolgot csinál az örmény gyökerű feleséged. Büszkéek voltak a falu egy gyerekére. Ezek az emberek most megkérdezik: Te Jenő, hát ezek vagytok ti? Hát mit csináltok ti?

Sajnos nem tudok oda menni a falu minden lakójához, – akik velem együtt ott álltak az apám, nagyapám, sírja mellett a temetéskor, majd megszorították a kezemet, – hogy Anti bátyám, ezek a szélhámosok nem mi vagyunk. Ezek éppen azok, akik ellen harcolunk az igazságunkért, ők azok, akik azt mondják ránk, hogy mi nem vagyunk örmények, mi csináljuk az etnobizniszt.

A 2010 évi örmény kisebbségi önkormányzati választás számszaki elemzése

Település	Kerület	választói jegyzék	Választáson megjelentek	Választói aktivitás %	Győztes szervezet
Budapest	I	45	27	60	EÖGYKE
	II	129	86	66	EÖGYKE
	III	157	117	74	ÖKBEE
	IV	43	8	18	MÖSE
	V	56	14	25	ARMÉNIA
	VI	54	34	62	EÖGYKE
	VII	68	16	23	ÖKBEE
	VIII	51	35	68	EÖGYKE
	IX	38	22	57	EÖGYKE
	X	51	23	45	ÖKBEE
	XI	84	61	72	EÖGYKE
	XII	49	41	83	EÖGYKE
	XIII	52	28	53	EÖGYKE
	XIV	97	69	71	EÖGYKE
	XV	57	29	50	EÖGYKE
	XVI	41	30	73	EÖGYKE
	XVII	86	17	19	ÖKBEE
	XVIII	58	31	53	ARMÉNIA
	XX	43	20	46	MÖSE
	XXI	50	33	66	MÖSE
Pécs		43	35	81	KILIKIA
Kalocsa		35	28	80	KILIKIA
Kecskemét		46	34	73	KILIKIA
Tiszaújváros		36	23	63	KILIKIA
Szeged		139	94	67	KILIKIA
Székesfehérvár		71	32	45	MÖSE
Győr		93	43	46	ARMÉNIA
Debrecen		64	46	71	ARMÉNIA
Dorog		42	23	54	MÖSE
Alsónémedi		36	10	27	MÖSE
Budaörs		44	33	76	MÖKE
Dunakeszi		30	8	26	ARMÉNIA
Tura		35	11	31	KILIKIA
Siófok		31	13	41	KILIKIA
Nyíregyháza		38	20	52	ARMÉNIA
Dombóvár		36	25	69	KILIKIA
Tamási		38	22	57	ÖKBEE
Pápa		43	21	48	MÖSE
Veszprém		36	16	44	MÖSE

Országos Szervezet	helyzet-elemzés	Képviselő	Szavazat	Szavazat/képv	Arány % képviselői
EÖGYKE		44	1752	39,81818182	28,205128
MÖSE		32	529	16,53125	20,512820
KILIKIA		32	863	26,96875	20,512820
ARMÉNIA		24	498	20,75	15,384615
ÖKBEE		20	629	31,45	12,820512
MÖKE		4	122	30,5	2,5641025
DmÖKE		0	155		
	Össz:	156	4548	29,15384615	100

Az egyes jelölőszervezetek teljes neve:
 EÖGYKE: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
 MÖSE: Magyarországi Örmény SPJURK Egyesület
 KILIKIA: KILIKIA Kulturális Egyesület
 ARMÉNIA: Arménia Népe Kulturális Egyesület
 ÖKBEE: Örmény Kultúra Barátainak Erzsébetvárosi Egyesülete
 MÖKE: Magyar-Örmény Kulturális Egyesület
 DmÖKE: Délmagyarországi Örmény Kulturális Egyesület

Néhány megjegyzés a statisztikai számok alapján.

A legaktívabbak a választók a XII. kerületben voltak, ahol a bejelentkezettek 83 százaléka elment szavazni, annak ellenére, hogy a kerületben nem volt ellenfél.

A legpasszívabbak a IV. kerületben voltak a választók, mert csak 18 % vett részt a szavazáson. Szám szerint legkevésbé a IV. kerületben és Dunakeszin vettek részt (8 fő) a választáson.

Az egy jelöltre leadott szavazatok számát tekintve a legtöbb szavazatot

Dr. Issekutz Sarolta (II. ker., 83 szavazat, EÖGYKE) kapta, míg legkeve-

sebbet – 3 szavazattal – Dr. Szenkovits Adeodát Tamás és Zsezserán Jánosné ARMÉNIA képviselőjelöltjei, amellyel mandátumhoz jutottak!

A 7 jelölő szervezetből 6 tudott képviselőket bejuttatni a 39 települési örmény kisebbségi önkormányzatokba. Érdemes áttekinteni a 6 szervezet elnökeinek társadalmi támogatottságát, a rájuk leadott szavazatok alapján:

dr. Issekutz Sarolta (volt és jelenlegi fővárosi elnök)	EÖGYKE	83
Avanesian Alexan Artin (volt országos elnök)	ARMÉNIA	13
Gogescu László Mihály	ÖKBEE	10
Szárkiszján Ádám Papikovics (jelenlegi országos elnök)	MÖSE	27
Fancsali János	MÖKE	33
dr. Serkisian Szerván Simon	KILIKIA	11

A jövő?

Az Országos és Fővárosi Örmény Önkormányzatok választásai várhatóan a jövő év elején történnek. Választani csak a most mandátumhoz jutott képviselők fognak. Egyenlőre azt lehet látni – nagy valószínűséggel –, hogy a Fővárosi Örmény Önkormányzati választásokra az EÖGYKE jó eséllyel készül, van esély arra, hogy megszerzi a több-

séget, a lehetséges 7 képviselőből 4-et. Ez azt jelentheti, hogy a kezdetekben kitűzött célt, a megmaradást és a jelenlegi színvonal tartását teljesíteni tudjuk.

Végezetül álljon itt újonnan megválasztott képviselőink névsora:

Név		Ker.
Böjtös	Jenőné	1
Sasvári-Merza	Krisztina	1
Szücs	Enikő	1
Várady	Mária	1
Bacsó	Zoltán Károly	2
Flórián	Antal	2
dr. Issekutz	Sarolta	2
Zakariás	Antal Dirán	2
Dávid	Tamás	6
Raskó	Lórántné Betegh Tünde	6
Wertán	Kinga	6
Wertán	Zsoltné	6
Bacsó	Márton Károly	8
Dukay	Barbara	8
Lós	Péterné	8
Zakariás	Enikő	8
Balogh	Réka	9
dr. Borszéki	Béla György	9
Király	György András	9
Szenttamássy	Katalin	9
dr. Forgács	Barnabás	11
Harmath	Kálmán	11
Kátainé Szilvay	Ingrid	11
Kirkósa	Péter	11
Borosnyay	Klára Mária	12
Ispánkiné	Somlyai Katalin	12

dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi -Ficzus	Margit	12
Ligeti	Edina	12
Füleki	Balázs	13
Kabdebó	János	13
Király	Zoltán	13
dr. Kiss	Margit	13
Heim	Pál László	14
Szongoth	Gábor	14
Zárug	Béla József	14
Zárugné Tancsin	Katalin	14
Áts	József	15
Csernus	Gábor	15
Lovas	Katalin	15
Nuridsány	Zoltánné	15
Baráth	Emőke	16
Szatmári	Emese Judit	16
dr. Szuper	Géza	16
Vikol	Kálmán	16

A megválasztott képviselők

Beszámoló Kovács Bálint doktori értekezésének nyilvános vitájáról

2010. szeptember 28-án, Piliscsabán, a *Pázmány Péter Katolikus Egyetemen* egy valóban nemzetközi jellegű, a hazai armenológiai kutatásokat remélhetően hosszabb távon meghatározó doktori értekezés nyilvános vitáján vehettünk részt. *Kovács Bálint* szerezte meg doktori (PhD) fokozatát a történettudomány területén az erdélyi örmények kultúr- és vallástörténetéről írt doktori értekezésével.

Kovács Bálintot jól ismerjük Egyesületünkben; a Fővárosi Örmény Klubban többször tartott előadást, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen eddig három armenológiai konferenciát rendezett, sorra jelennek meg különböző nyelveken a hazai és a közép-európai örmények történetét bemutató tanulmányai, jelenleg a *Lipcsei Egyetem Közép-Európa Intézetének* tudományos munkatársa. Az értekezés (amelynek tartalmi kivonatát beszámolóink után és a következő füzetben közöljük) német nyelven íródott, címe: „Az irodalom és a szentisztelet kulturális közvetítő szerepe az erdélyi örmények integrációja során (18. század).”

Az értekezés opponensei *Prof. Dr. Ashot Melkonyan* akadémikus, a jereváni Örmény Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének igazgatója és *Dr. Medgyesy S. Norbert* a Pázmány Péter Katolikus Egyetem adjunktusa voltak. A nyilvános vita bizottságában jelen volt még *Dr. habil. Armenuhi Drost-Abgarjan*, aki a németországi Hallében a Martin Luther Universitáten armenológus professzor (az egyedüli

Kovács Bálint (jobbról) és Guitman Barnabás

armenológus professzor egész Németországban (!), valamint *Dr. Pál Judit*, a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem docense, az elnök *Prof. Dr. Berényi István*, míg a titkár *Guitman Barnabás* voltak.

A több mint 220 oldalas dolgozat a kultúrtranszfer elméletére alapozva az erdélyi örmények irodalmát és szentiszteletét vizsgálta. Legjobban úgy tudnánk ismertetni a védés hangulatát, ha idéznénk az opponensi véleményekből.

„A Kelet- és Közép-Európa örmény kolóniák történetének vizsgálatához a magyar kutatók már jelentős mértékben hozzájárultak, elég ha csak az ismert armenológus, Schütz Ödön nevét említjük.... Kovács Bálint a disszertációjával a megnevezett munkát folytatva egy adatokban gazdag és tudományos értékű disszertációt írt. [...] Meg kell jegyeznünk, hogy a doktori mun-

ka szerzője, Kovács Bálint, új tudományos utakat járt be, nem mindössze egy szociál-, gazdaságtörténeti vagy politikatörténeti jellegű disszertációt írt, hanem komplex módon azt a problémakört próbálta megvilágítani, hogy az örmények a kelet- és közép-európai integráció során miképp tudták saját identitásukat alakítani, illetve megőrizni. [...] Teljes biztonsággal kijelenthetjük tehát, hogy a magyar-örmény kapcsolatok kutatásának történetében egy jelentős súlyú munka született, amely a „kitűnő” minősítéssel értékelhető. A munka teljesíti azokat a kritériumokat amelyek a „dr. phil. (PhD)” tudományos fokozat eléréséhez szükségesek és amelyekre a munka szerzője teljes mértékben érdemes.”

Prof. Dr. Ashot Melkonyan
akadémikus, intézetvezető,
Örmény Tudományos Akadémia Tört.
Tud. Intézet

„Elmondható, hogy Kovács Bálint dolgozata egy kiérlelt, sokéves szorgalmas kutatómunka méltó gyümölcse. A disszertáció interdiszciplináris jellegű, hiszen az örmény demográfia-történet mellett a liturgia- és irodalomtörténet, könyvészet, valamint a vallási néprajz területét is jelentős mértékben érinti, nem beszélve a szükséges és kellő mértékű teológiai fejtegetésekről. A tanulmány nagyon sok új eredménnyel szolgál nemcsak az erdélyi örmények művelődés- és vallástörténete kapcsán, hanem a mai Lengyelország, Besszarábia (Moldávia) és Ukrajna örmény közösségeinek története kapcsán is. [...] Ennek alapját az szolgáltatta, hogy Ko-

vács Bálint – egy doktorandusztól nem szokványos módon – az erdélyi örmény vonatkozású könyv- és levéltárak (pl. Gyulafehérvár, Kolozsvár, Erzsébetváros, Csíkszépvíz, Gyergyószentmiklós) mellett Róma és a Vatikán, továbbá Varso és Jereván forrásörző központjait is felkereste. [...] Kovács Bálint doktori értekezésének minden fejezete önálló kutatásokon alapul, amellyel jelentősen hozzájárul a 17–19. századi közép-európai örmény közösségek mindennapjairól és kulturális életéről alkotott képünkhöz.”

Dr. Medgyesy S. Norbert
egyetemi adjunktus
Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Történettudományi Intézet

A doktori értekezés vitája német és magyar nyelven folyt, jó hangulatban, amelyen a szűk családon kívül részt vett Szakács Endre szamosújvári örmény katolikus vikárius, Dr. Óze Sándor – Kovács Bálint témavezetője – tanárok, és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem diákjai.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet képviselve örülnünk, hogy jelen lehettünk ezen az eseményen, amely reményeink szerint mind a hazai, mind a nemzetközi armenológiára is hatással lesz. Ugyanakkor nagyon bízunk abban, hogy Kovács Bálint Németországból hazatérhet és munkáját Magyarországon folytathatja. Gratulálunk az értekezés szerzőjének ezért a munkáért, amely rólunk, magyar-örményekről is szól.

Dr. Issekutz Sarolta

Kovács Bálint

Az irodalom és vallás kulturális közvetítő szerepe az erdélyi örmények integrációja során a 18. században (doktori értekezés összefoglalója – 1. rész)

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba

I. A kutatás előzményei, problémafelvetés

A disszertáció arra a kérdésre kíván válaszolni, hogy az örmények Közép Európában, ezen belül Erdély 18. századi története során, miképp közvetítettek kulturális értékeiket integrációjuk során. Ezeket az értékeket hogyan jelenítették meg, hogyan vitték magukkal, hogyan építették be az új társadalomba? Ezt a célt szem előtt tartva két területet vizsgáltunk meg alaposan: az erdélyi örmények irodalomtörténetét és a szentsziszteleti hagyományukat.

A disszertáció időbeli súlypontja a 18. század, kisebb kitekintéssel a 17. század végi és a 19. századi állapotokra. Ez az időszak a Kárpát-medencében a „Diploma Leopoldinum” időszaka, amelyben a katolikus restauráció jelentős eszmetörténeti háttérrel jelentett. Így mind Erdélyben, mind Galíciában az örmény kolóniák a katolikus egyházzal történt uniót követően sajátos kulturális identitást alakítottak ki.

Érdemes azon a kérdésem elgondolkodni, hogy egy népcsoport, amely migrációra kényszerül, és egy befogadó országban illetve kultúrtérben integrálódik, kénytelen-e feladni identitásának elemeit, vagy ha nem is adja fel, milyen kompromisszumokat kell ehhez kötnie az integráció során? Kiváló példa ezeknek a kérdéseknek a megválaszoló-

sára az örmények története, az örményesség egyes csoportjai a kora középkortól Európa, Ázsia, Afrika különböző országaiban telepedtek le. Akár az ortodox, katolikus, vagy épp protestáns kelet-közép európai régiókat választották, mindig nagyon integrációképesek voltak. Kereskedőként, kézművesként a befogadó országok privilégiumokkal és sajátos jogkörökkel látták el őket. Olyan magatartásformákat, régiókat összekötő kommunikációs és integrációs kompetenciákat hoztak magukkal, amelyeket már az ókorban, a középkorban vagy épp a kora-újkorban egy multietnikus és multikonfeszionális környezetben, Kis-Ázsia vagy épp a Kaukázus nagyvárosaiban már kipróbáltak.

Az erdélyi örmények történetének vizsgálata az identitást és a kulturális kölcsönhatásokat vizsgáló kérdésekre nagy lehetőséget kínál. A szakirodalom hiányos voltát a források gazdagsága ellenpontozza: Erdélyben gazdag örmény, főleg 18. századi anyagot tartalmazó könyvtárak (Gyergyószentmiklós, Erzsébetváros, Szamosújvár, Csíkszépvíz), valamint levéltárak (a fenti helyeken kívül Kolozsváron, Gyulafehérváron) jelentős művelődéstörténeti, politikatörténeti, társadalomtörténeti, egyháztörténeti forráscsoportokkal várják a kutatókat.

Folytatjuk

„Pacsirtavár”

Miután az EÖGY-füzetek számos részletet közölt Antonia Arslan „Pacsirtavár” című könyvéből, érdemes egy kissé vizsgatérnünk a témára a hasonló című film révén.

Mi az a Pacsirtavár?

Egy domb, amelyen egy boldog és bonyolult viszonyokkal teli örmény család lakik. Utána pedig egy sivatag, amelyben ennek a családnak életben maradt – majd részben ugyancsak elpusztuló – tagjai vánszorognak Aleppo, illetőleg török szándék szerint Deir-el-Zor, a homokdűnéken túl sejlő, szíriai, sivatagi település felé...

Antonia Arslan könyvét úgy olvastam el, hogy benne van a szerző dedikációja: „to Dávid Csaba, with Ormenian friendship – Antonia Arslan”. Amikor jó egy éve odaadtam akkor huszonnégy éves lányomnak, utána azt mondta, hogy érdeklődéssel, de sírva olvasta végig. Igen, borzasztó részletek vannak leírva benne, a vánszorgó – és kurd lovasok által támadott – menet, amely mindenkinek és mindennek ki volt téve.

Gyémántokat adtak egy kis segítségért, aranyat egy kis ivóvízért, önmagukat egy darab kenyérért. Aztán mentek tovább, reményt veszve. Ez volt 1915, a rémületes örmény genocídium.

A törökök ugyanis nem építettek haláltáborokat, mint Hitlerék, a törökök csak nekiindították a sok száz kilométeres sivatagi útnak az örmény meneteket. Közben legyilkolták az út szélén elmaradó öregeket; ha minden jól ment, megerőszkolták a fiatal nőket s némán túrték, szinte támogatón, hogy kurd, nomád csapatok elviyenek mindent, ami tetszik nekik, a lányokat is.

Ez a „Pacsirtavár”...

Nem, nem egyszerűen ez a „Pacsirtavár” – hanem egy szétszórtságában is összetartó, egymásról lehetőleg állandóan értesülő, vagy értesülni akaró örmény család története. Akik belepusztultak a menetbe, azokat halkán, csendben elsiratták, de máig él például a család leszármazottja, Antonia Arslan, aki – perzsa származású örmény nevével – de olaszul megírja, mint unoka, hogy miként mentek örmény szentmisére s ki volt ott. De megírja – akkor kisfiú apja – történetét is a sivatagi pokolban, megírja (déd)nagynénjét, aki tudatosan feláldozta magát a családjáért (azért az egy darab kenyérért), megírja mindazt, ami „azokkal” történt.

Kevés ennél megrázóbb könyvet olvastam, talán Anna Segherstől „A hetedik kereszt”-et, vagy Kertész Imrétől a „Sorstalanság”-ot. Mind a három könyv egy-egy rémületes vádirat.

*

Most lássuk a Taviani szerzőpáros filmjét, amely ugyancsak „Pacsirtavár” címen fut a világban, legutóbb nálunk, szeptember 18-án a Duna TV-ben. Úgy ültem a készülék elé, persze, hogy visszavártam azt az érzést, amit a könyv olvasása kellett bennem. Nem egészen helyénvaló a lendületem, de valamit várok. Nos, ez az, amit nem kaptam meg...

Jó regényt, jó könyvet filmre vinni mindig kockázatos, nehéz feladat: az illusztráció ugyanis semmi más, mint filmszalagra rögzített laposság. „Szép” – mondják talán sokan, de nem az, mert nincs benne az igazság. „Borzasztó” – mondják mások, mert valójában bele sem gondolnak. Így például a „Pacsirtavár”-ban Azniv története, az ő sorsa (vagy mondjuk így: az

ő küldetése) meglehetősen lapos szerelmi történeté válik a filmszalagon; ugyanúgy, ahogy eleve a Pacsirtavárban végbemenő iszonyatos mészárlás is csupán jelzésszerű képsorokká szelídül.

És itt egyáltalán nem a „szelíd képsorokkal” van bajom. Nehogy azt higgye a kedves olvasó, hogy vért, sok vért kívánok, dehogya! Inkább kevesebbet, hiszen a Taviani szerzőpáros éppen szociálisan érzékeny filmjeiről híres, de mintha ezt a filmjüket csak úgy, kötelességszerűen le tudták volna.

Tudom, hogy Azniv története a – mondhatjuk így – „legfilmesebb”, de kár volt melodramát csinálni belőle. A törökök 1915-ben valóban lövés helyett inkább lefejeztek... ez amúgy nem a vér látványának a kérdése, hanem erkölcsi kérdés: a lövés ugyanis bizonyos értelemben személytelen, hiszen igazándiból nincs közvetlen kapcsolat a lövő és a lelőtt között... a lefejezés viszont közvetlen, iszonyatos kapcsolat, amikor a kivégző érzi a hús és csont ellenállását. Szegény Aznivot pedig lefejezték...

De alapvetően nem ez a baj a filmmel, hogy melyik gyilkolási módot hogyan mutatja, hanem az, hogy édeskés menekült-történeté tette az egész regényt. (Kissé ugyanúgy, ahogy az egykori hollywoodi „Musza Dagh”-film – amelyért egyébként Isten áldja őket, s ahogyan Isten áldja az olasz Tavianiakat is a „Pacsirtavár”-ért.)

De: Antonia Arslan olasz-örmény író-nő könyve sok minden lehetne, csak nem édeskés. Minden sorában benne van az örmény sorsközösség, az örmény identitás-tudat fájdalma, az örmények folyamatos szenvedése. (Mindez akkor is benne érzik, ha valaki olyan olvassa, aki több száz éve már, de örményként viszonylag nyugodtan él új, választott hazájában, vagy éppen csak negyedrészt örmény származású, mint az én lányom.) Arslan regénye a maga szerteágazó aprólékosságával kemény, irgalmatlan történet. A két Taviani pedig mozijában lágy történeté tette, amelyben van ugyan számos kemény pillanat, de az egész inkább kívülről láttat egy végül is jól végződő mesét.

Az iszonyat átélése, amely oly keményen teszi a „Pacsirtavár” című Arslan-könyvet – és olvasandóvá mindenki számára – a filmből hiányzik.

Ez pedig baj, nagy baj. Máig emlékszem egy jó tizenöt-húsz éve látott filmre, amely ugyanerről a korról és ugyanerről a témáról szól, ha nem csal az emlékezetem, Kakojanisz rendezte: itt a török hadsereg a görög rabokat vonultatta innen oda, gyilkolta a férfiakat és erőszakolta a nőket. Ebből máig emlékszem még egyes képekre, jelenetekre is. A „Sorstalanság” filmváltozatára, annak szikár mivoltára ugyancsak – ezek jó filmek voltak.

Ugyanez a „Pacsirtavár”-ról, sajnos nem mondható el.

dcs

Zeneagapé az örmény katolikus templomban

(Budapest XI., Orlay u. 6.)

November 28., vasárnap Jengibarján Dávid (tangóharmonika) hangverseny
December 18., vasárnap Karácsonyi CD bemutató Szongoth Gábor D. J.
 Mindenkit szeretettel várunk!

Szongoth

Szeretettel köszöntjük a 80 éves Szervátiusz Tibor szobrászművészt, Botár Edit festő és iparművészt. Jó egészséget, hosszú termékeny életet kívánunk!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

A II. kerület díszpolgára Szervátiusz Tibor szobrászművész

A kerület polgárainak javaslatára az önkormányzat képviselő-testülete 2010-ben Szervátiusz Tibornak adományozta a II. kerület díszpolgára címet. Az idén nyolcvan éves művész 1983 óta él és alkot kerületünkben. Szülőföldjét – az erdélyi kincses Kolozsvárt – a folyamatos üldöztetések és zaklatások miatt 1977-ben kellett elhagynia. Szervátiusz Tibor első mestere édesapja, Szervátiusz Jenő volt, de mindig arra törekedett, hogy saját formavilágot, csak rá jellemző stílust alakítson ki:

„Vállalom népem hagyományait, sorát, történelmét, múltját, jelenét és jövőjét. Keleti szép örökségeinket Nyugatba ötvözve, a Nyugat figyelmét magunkra irányítva a szobrászat nyelvén akarok erről szólni” – vallja a művész a *Mindörökké Erdély* című interjúkötet előszavában.

Szervátiusz Tibor az Erdélyt az anyaországtól elszakító trianoni békeszerződés megkötése után tíz évvel, 1930-ban született Kolozsvárott. Művészetét mind a mai napig áthatja a soha fel nem dolgozott trauma, a kisebbségbe taszított lét fájdalma, és a kultúra nemzetmegtartó erejébe vetett hite.

Közel ötvenéves koráig próbált szülőföldjén, Erdélyben alkotni: ott végezte iskoláit, családot alapított, de a fennálló rendszerben kétszeresen is elnyomottnak érezte magát: nem volt híve a szocializmusnak, és magyar művészként alkotott a román fennhatóság alatt. A kisebbségi sorsot vállalva nehéz körülmények között

Szervátiusz Tibor átveszi a díjat dr. Láng Zsolt polgármestertől

véste, faragta, hegesztette szobrait. Művei nem egyik napról a másikra születtek. Kiemelkedő alkotásai közé tartozó *Tüzes trónon* című művét, amely Dózsa György tragédiájába sűríti népének szenvedéseit, 1968–72 között készítette. Híres *Ady* portréját tizenhárom évig faragja egy 1956-ban kapott andezit tömbből. „... harc a szobrászat, méghozzá nem is kis szellemi-fizikai harc és küzdelem. Temperamentumosan dolgoztam, az érzéseim sarkalltak, kényszerítettek, akkor kegyetlenül ütöttem, püföltem az anyagot, hogy minél előbb láthatóvá váljanak a gondolataim. Az élettelen, más szerkezetű anyagba vitalítást, történelmet, drámát, katarzist, mindent bele akartam sűríteni.” (in.: *Mindörökké Erdély*) „Megrendítő körülmények között hagyta el Erdélyt, távozása soha be nem hegedő sebet ejtett szívében” – írja

ról a *Lisztóczy László*. Nehezen talált otthonra a hetvenes évek végének Magyarországn; a fennálló rendszert itt sem valotta magáénak. Házat épít az akkori város szélén, a II. kerület határán, és a bürokráciával vívott hosszas csatája után javaslatára az ott kialakuló utcát az erdélyi Mária-kultusz központjáról, Csíksomlyóról nevezték el. De nem csak az utcanév-választással próbálta választott lakóhelyét otthonná tenni. Ereklékét, kedves tárgyakat, sokáig visszatartott szobrai hozta át szülőföldjéről. Az édesapja halálakor Gyimesből hozott fenyőfacsemeték mára szinte erdőt varázsolnak háza köré. Szervátiusz Tibor, betöltve nyolcvanadik életévét, ma is mindennap dolgozik.

1930. július 26-án született Kolozsvárott. Első mestere édesapja, Szervátiusz Jenő volt. 1949–1955-ig a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán végezte tanulmányait. 1952-ben Kalotaszegen egy nagypénteki istentisztelet döntő élményt adott alakuló művészetéhez: megfaragta első népi ihletettséggű, de modern portréját, a *Kalotaszegi madonnát*.

1957–77 között az erdélyi kisebbségi művészsors szűk korlátokat szabott számára. 1977-ben a folyamatos zaklatások és üldöztetés miatt áttelepült az anyaországba, szobrai az egyetlen *Börtön* kivételével a román hatóságok nem engedték áthozni.

Botár Edit festő és iparművész 80 éves

Botár Edit Marosvásárhelyen született 1930. január 12-én, középiskolai tanulmányait Kolozsváron fejezte be, majd 1950–56 között a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolán tanult és szerzett diplomát 1956-ban.

1983 óta él a II. kerületi Csíksomlyó utcában, amelyet az ő kérésére neveztek el az erdélyi búcsújárhelyről.

Több magyarországi település számára készített köztéri szobrokat, 1983–2010 között kiállították műveit a Magyar Nemzeti Galériában, több budapesti galériában, Sopronban, Kecskeméten, Szekszárdon, Egerben, Szegeden, Székesfehérváron, Debrecenben, Helsinkiben, Berlinben, Bécsben, Rómában.

Alkotásai láthatók a Magyar Nemzeti Galériában, a Magyar Nemzeti Múzeumban, a kolozsvári Művészeti Múzeumban, a Petőfi Irodalmi Múzeumban, az Ady Emlékmúzeumban, a budapesti Millenniumi Udvarban, a kolozsvári Szervátiusz Múzeumban, a nagyváradi Ady Múzeumban, a gyulafehérvári Történelmi Múzeumban. Szobrai közül több is magángyűjteménybe került az Egyesült Államokban, Kanadában, Japánban, Ausztráliában és számos európai országban.

Díjak, kitüntetések

1987: Magyar Művészetért Díj, 1991: Stephanus Rex ezüstérem, 1992: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje, 1997: Bethlen Gábor-díj, 2001: Kossuth-díj, 2001: Hűség-díj, 2001: Hazáért Érdemkereszt, 2003: A díjátadó ünnepség keretében alkalmi kiállításon Magyar Örökség Díj. (*Budai Polgár honlapról, 2010. jún. 13.*)

ját tervezte meg. S közben igen sokoldalú, eredeti, fantázia-felszabadító, konvenciókkal szembeszegülő, az idevágó hagyományok határait tágító kapcsolatba került a képzőművészetek lehetséges anyagaival, ún. homogén médiumaival.

Készített bábukat fából, vesszőből, szalmából, csuhéból, rafiából, textil- és selyemmaradékokból vagy éppen rongyokból. Felsorolhatatlan, hogy a bábszínház iparművészeként – és azon kívül

is – hányfajta selymet, szövetet, vásznat festett, batikolt, applikált, hányfajta anyagból szőtt, font, varrt, kalapált, hajlított, kötözgetett maga álmodta tárgyakat, művészeti ágak és műfajok hátramezsgyéjén egyensúlyozva – a hasonlat Banner Zoltántól való –, mint a költéltáncos. Banner szerint Botár Edit annak a művésztipusnak a képviselője, amelynek talán Cézanne volt az első képviselője, aki szintén ipaművészből lett festővé: az ilyen művészek előbb megsimogatják, kitapogatják, gondosan tanulmányozzák, miből is van teremtve a földi valóság, hogy megismerve természetüket, szerkezetüket, alakítási lehetőségeiket és korlátaikat, teljesen hozzájuk idomulva, újraál-

Vastaps köszöntötte a 80 éves művészt

A művésznő a gratulációkat fogadja

modják és újjáteremtésük a világot.

A kolozsvári Képzőművészeti Főiskolán avatott tanároktól (*Bene József* és *Kádár Tibor*) tanulta meg a vízfestő technikát, az akvarellfestészet titkait is, ezt az ősrégi, egyszerű és szűkebb hazájában oly divatos festői eljárást, amely talán a legadekvátabb módon tudja bemutatni a valaha Tündéerkertnek nevezett országgrész, Erdély gyönyörű tájait. Az erdélyi tájak – Reményik egyik verse szerint – az égi töké-

letesség mását, az Isten alkotta túlvilági szőnyeg visszaját tárják szemünk elé.

Botár Edit akvarellfestőként is elsősorban Kolozsvár szerelmese és krónikása.

Az újabb kiállítása *Tündérország: Erdély szerves folytatása és kiegészítése* a korábbiaknak. A 80 éves művésznővel 80. kiállításának megnyitóján találkozhattunk a Magyarok Házában október 16-án, a zsűfólasig megtelt kiállító teremben, akvarelljei és olajfestményei között. Isten éltesse még sokáig a művésznőt jó egészségben, hogy alkotásaival szépséget és megnyugvást sugározhasson szerzetét.

– M –

*

A kiállítás november 12-ig látogatható 14-től 18 óráig a Magyarok Házában.

Dr. Láng Zsolt polgármester, Budapest Főváros II. kerület

Tisztelt Gyászők!

Nehéz a szó elszoruló szívvel és torokkal. Nehéz búcsúzni a sokoldalú embertől és művésztől, aki termékeny életének megannyi területén mutatta fel az alkotó ember legszebb, legszentebb erényeit. És nehéz búcsúnom attól, aki tegnap még a

Utolsó szereplése közösségünkben 2010.03.31-én, a XII. ker.-i Jókai Klubban nevezett.

Bánffy György színművész volt, Thália papja a szó nemes értelmében. Elhivatottsággal, és kivételes tehetséggel. Nagyszínpadon, stúdiópódiumon, vagy a falu művelődési házában egyaránt fontosnak tartotta, hogy igény-nyel formált alakjaiban – mint mondta – megkeresse, felmutassa az emberi arcot. Apostola volt irodalmunknak, hirdetője a szépnek – itthon és külföldön egyaránt. Egy kanadai magyar est kritikusa írta: „... előadói gyakorlata varázserejű volt. Hangjáról pedig csak annyit, hogy

lehunyt pillákkal hallgatva – zenei élmény.”

A tökéletesre törekedett. Művészi hitvallása volt, hogy „... ami növésre termett, nőni sohase szűnhet.”

Bánffy György nyelvőr volt, a magyar szó szerelmese. Előadóestjeit Füst Milán intelmének első sorával hirdette: „Oh, jól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a századok...” És így a folytatásban:

Szent e nyelv! S több kincsed nincs neked! Oly csodás nyelv a magyar.

Révület fog el, ha rá gondolok is.

Ne hagyj hát, hogy elmerüljön, visszasüllyedjen a ködbe, melyből származott E nemes-szép alakzat... Halld meg szavam! Én profétáktól származom.”

Meghallotta a szót. És profétává vált maga is.

És nevelő is volt, küldetéses. Azt vallotta: „A közöny kialakításában vétkes a nevelés: nem alakítgatta fiatalságunkban évtizedek óta a nemes nemzeti hagyományainkra, történelmünk ismeretere és megbecsülésére épülő, igaz hazaszeretetet.” A színjátzó- és szavalókönyvekben, a tanynasi könyvtárban vagy a főiskolai, egyetemi katedrán egyképp’ küzdött a tudás, a műveltség becsületéért, a fásultság, az igénytelenség ellen. Élete miszisztója, krédója lett – szavait idézve – „... ébren tartani a vágyat, a vonzó kíváncsiságot anyanyelvünk, költészetünk, zenéink, magyarságunk egyetemese kincse, értékei iránt.”

A ravatal

Bánffy György politikus volt, a közjő harcosa. 1956 után leparancsolták a színpadról és időleges hallgatásra ítélték, és a megélhetésért méltatlan munkákra kényszerült. Endre testvére külföldön talált menedéket. De morális tartása, humánuma, empátiája – mint már korábban, az orosz fogolytáborban is – csak edződött e csapásoktól. Olyan

Tőkés László püspök köszönti a 80 éves Bánffy Györgyöt Nagyváradon 2007. június 22-én

élethelyzetekből is meríteni tudott, amelyekben más talán a hitét veszítette volna. Az ötvenes évekről nyilatkozta évtizedekkel később: „Engem egyetlen egyvalami ragadott magával akkor, és ragad magával most is: többet, jobbat, helyesebben cselekedni! Ezt az elvet sem akkor, sem azóta, a mai napig nem kérdőjelezheti meg senki, aki konstruktív szellemben akar egy ország közösségében élni...”

Életének egy szakaszában a színpad a „második vonalba” szorult. A nyolcvanas-kilencvenes évek fordulójának forogtagában őt is elragadta a tettvágy, és – két cikluson át – az országgyűlésben képviselte választóit. Így nem pusztán tanúja, hanem – mint az egyik rendszerváltó párt frakcióvezetője – részese, alakítója lehetett a történelmi fordultnak. Munkáját megfontoltság és szociális érzékenység jellemezte. Nagyhatású felszólítása 1989 őszén a parlament feloszlására és az új választások kiírására örök-re helyet kapott az újkori história lapjain.

Elvhű ember volt. Eseményeiért életútjának minden szakaszában kiállt. Emelt fővel viselte a mellőzést is, amely – a hivatalos kultúrpolitika részéről – még a legutóbbi években sem került el.

Tisztelt gyászolók!

A pályán, amely több mint fél évszázadot ölelt fel, róla magáról is elmondható az, amit egy kritikus az általa megformált Széchenyiről írt: embersége az idők során „elmélyült, meggazdagodott és gazdagítani tudott”. Sokat adott az országnak, és sokat a szűkebb pátriának. Országgyűlési képviselő is a II.

kerület „színeiben” volt, de aztán is, haláláig érezhettük pártfogó figyelmét. Ő, a Kossuth díjas érdemes és kiváló művész, akinek munkásságát még számtalan magas díjjal és kitüntetéssel ismerték el, megkülönböztetett becsben tartotta a díszpolgári címet, amellyel szűkebb közössége tiszteltgette előtte. Talán azért, mert ez a cím is azok közé tartozott, amelyet – Jókai Anna találó megfogalmazásával – már „tisztá kezekből” vehetett át.

A legfontosabb értékek sorában, amelyek meghatározták életét, elsők között volt a család. Szülei példája végigkísérte a pályán; végtelen szeretettel és becsüléssel szólt arról az erkölcsi alapról, amelyet színésznő édesanyjától és jogtudós édesapjától kapott. Kiteljesedett életének aztán ötvenhat éven át megértő társa és támasza adatott felesége, Tilda asszony személyében, sok öröm sikeres gyermekeiben, Eszterben, Andrásban és a felnövekvő unokákban. Megnyugvása szereteteiben, budai otthonában és a természetben küzdő életének ösztönző forrása volt.

*

„Én testestől-lelkestől polgár voltam és színész. Ez a kettősség végigvonult egész életemben” – vallotta. Immár tel-

jes a leltár. A szerepek, a becsült emberi kapcsolatok hosszú sora nem gyarapodhat tovább. Életútjának megannyi állomása, sikere, hányattatása mára a színház- és politikatörténet adaléka lett. Legendává vált maga is.

Most megtért ahhoz, aki hitében elkísérte, akitől élete szikráját és tehetségét kapta. A számvetés, a beteljesülés bölcs fohászát, amit Márai Sándortól gyakran, mély azonosulással idézett, ím, a maga nevében mondhatja el:

„Utolsó leheletemmel is köszönöm a sorsnak, hogy ember voltam, és az értelmem egy szikrája világított az én homályos lelkeemben is. Láttam a földet, az eget, az évszakokat. Megismertem a szerelmet, a valóság töredékeit, a vágyakat és a csalódásokat. A földön éltem, és lassan felderültem. Egy napon meghalok: s ez is milyen csodálatosan rendjén való és

egyszerű! Történhetett velem más, jobb, nagyszerűbb? Nem történhetett. Megéltam a legtöbbet és a legnagyobbat, az emberi sorsot...”

Gyuri bácsi, velünk maradsz, emlékeink világában élsz tovább. Azok közé tartoztál, akikre ez után is gondolni fogunk. Maradandó nyomot hagytál mindazokban, akiknek szerencsésük volt találkozni veled, vagy akár csak látni, hallani téged. Megkerülhetetlen leszel, valahányszor színházról, nemzeti érzésről, etikus politikázásról, vagy éppen a szép magyar beszédről esik szó.

Megrendült lélekkel, tisztelőid sokaságával osztozom a család nem múló gyászában. Gyuri bácsi, nyugodj békességben.

(Elhangzott 2010. szeptember 22-én, Bánffy György ravatalánál a Farkasréti temetőben)

Szomorújelentés

Szomorú szívvel tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

HAJDÚ GYÖRGYNÉ, született baraczházi CAPDEBO ÉVA-MÁRIA

életének 58. évében 2010. szeptember 13-án, súlyos kórral való többéves hősies küzdelem után csendben elhunyt Kanadában.

Gyászolják: szerető férje, leányuk Zsófia és férje Vadim Mark Sherman, fiuk Szabolcs és felesége Erynn Shannon, unokáik Alexander és Julianna, a Capdebo, Békés, Kiss, Moldován, Bezuk, Hajdú és Tormási családok, a kiterjedt rokonság és baráti kör.

A gyászszertartás szentmise keretében lakóhelyén, Edmontonban volt, a hazai rokonság pedig engesztelő szentmise keretében emlékezett rá 2010. október 8-án Budapesten a Szent Rókus kápolnában.

A betegséggel történő hősies küzdelem éve alatt Éva-Mária tovább folytatta édesapja családkutató munkáját, és részt vett azon a találkozón is, melyen 2008 augusztusában az utódok hazalátogattak őseik egykori birtokára Baraczházára és misét hallgattak a Capdebo család által építtetett kápolnában, melynek kriptájában 44 ős alussza örök álmát.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Száva Alex

Szentendrei örmények

A régi szentendrei családok leszármazottai közül sokan lehetnek, akiknek az ereiben örmény vér is folyik. Ez kiderül egy újabb, a szentendrei szerb családok eredetével kapcsolatos kutatásból, amelynek nagyon érdekes eredményei jelentek meg egy új „A szentendrei családok múltjából” („Iz prosloszti szentandrejszkih porodica”, Alekszandar Bacsko, Belgrád 2009) című könyvben.

Eszerint számos örmény volt azok között, akik 1690-ben nagy hullámban a balkáni-félszigetről észak felé menekültek, és végül Szentendrén (de más magyarországi helységeken is) új otthonot találtak.

Ugyanis a belgrádi keresztény lakoságnak nagy része (sőt talán a többsége) költözött át Magyarországra, elsősorban Szentendrére, ahol egy „új Belgrád”-ot akartak alapítani. A menekültek többsége szerb („rácz”) volt, de jöttek velük más Belgrádban lakó népcsoportok: görögök, bolgárok, római-katolikus dalmátok („latinok”) és örmények is. Tudjuk, hogy a 17. században jelentős örmény kolónia létezett Belgrádban, erről tanúskodnak a régi okmányok is, amelyek szerint „örmények a szerbekkel együtt a belgrádi külvárosban laktak”. Úgy tűnik, a belgrádi örményeknek nagyobb része közvetlenül Örményországból jött. A Szentendrére és Budára megérkező örmények a bejelentőlapon sokszor „Armenia-t” vagy „Persia-t” jelöltek meg szülőhelyként, mint pl. Martin Aramir Perszian, aki 1706-ban Budán telepedett le, és akinek a szülőhelyét „Erevan, Perszia, ”-val jegezték be (Jereván-t akkor perzsa tartománynak tekintették). A régi (osztrák) for-

rások szerint a belgrádi örménység másik része „Moersien”-ből származott. Pontosan nem lehet tudni, hogy milyen helység rejlik e név mögött. Bacsko úgy véli, hogy a dél-törökországi „Mersin” tartományról lehet szó, amely nagyjából a hajdani Kis-Örményország (Kilikia) területével esik egybe. De ez nem valószínű, mert a 17. században se a mai „Mersin” nevű tartomány, se az azonos nevű fővárosa e név alatt nem volt ismert, (akkor még „Kilikia-nak”, illetve „Tarsus-nak” hívták). Inkább valószínűbbnek tartom, hogy „Moesien”-ről lehet szó, ami Thrakia (Bulgária) közismert régi neve volt.

Mindenesetre ebből láthatjuk, hogy mennyire mozgott az örmény nép, amelynek tagjai már akkor több ezer kilométerre éltek az anyaországtól és szülőhelyüktől, amikor az európai ember még a szülőhelye határát is alig lépte túl.

Vallási tekintetben roppant érdekes tény, hogy a Magyarországra érkező örmények többsége római katolikus volt. Belgrádban saját örmény papjuk volt, páter Jakob Cosavich, aki domonkosrendi volt, tehát nem is örmény szertartású, hanem „latin” pap. Nem tudni, hogy nemzetársai hol és milyen körülmények között váltak katolikussá. Szerbiában Róma enyhe nyomást gyakorolhatott az örményekre, hogy kényszerítse, vagy rábírja őket a katolizálásra. Tehát önkéntesen is történetet az átlépés. Nem kevés – Oszmán birodalomban élő – örmény igyekezett ilyen módon a „millet” képviselője alól kikerülni, és inkább Vatikán fennhatósága alatt élni, ami – még birodalmi állampolgár létére is – több függetlenséget

jelentett. A régi okiratokból kiderül, hogy bizonyos felekezeti „ingadozás” jellemezte a 17. századi belgrádi örménységet, és ez a tendencia még a 18. század első feléig folytatódott. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy az ottani nem katolikus örmények közt nemcsak örmény-gregoriánusokat (monofizitákat) találunk, de számos (görög-keleti) ortodoxot is.

Nem tudjuk hányan voltak azok az örmények, akik 1690-ben Szentendrén letelepedtek, de a számuk nem volt kevés a többi nemzetiségekhez és népcsoportokhoz képest. De míg más csoportok („belgrádiak”, „görögök”, „ciprovácok”, „pozsarevácok”, „dalmátok”, „opovácok”) mind külön szentendrei városrészekben („mahala”), a saját (máig is meglévő) templomaik körében laktak, a felekezeti tekintetben töredezett örménységnek nem volt se saját temploma se „mahalája”. Kétséges, hogy az örmények sokáig megőrizhették-e nemzeti identitásukat, és semmi sem utal arra, hogy hosszabb ideig fennmaradtak-e külön nemzetiségként. Nagyon valószínű, hogy a katolikus örmények rövid időn belül teljesen beolvadtak a többi katolikus (Szentendrén akkor még kizárólagos délszláv eredetű) népcsoportba, míg a görög-keletiek biztosan nyomtalanul elvesztek és felszívódtak a túlnyomó szerb lakosságban és kultúrában. A gregoriánusok sorsa ismeretlen, de lelkeszet híján kénytelenek voltak vagy a katolikus, vagy a görög-keleti vallást elfogadni. Az osztrák fennhatóság, amely támogatta a Róma által végrehajtott rekatolizációt, alig mutatott szimpátiát a nem egyesült keleti egyházak iránt. Egyedül a szerb ortodox egyház helyzete volt biztosítva egy külön privilégium révén. A 17/18. száza-

di Szentendrén gregoriánusnak maradni kizárt dolog volt. Aki nem akarta Róma fennhatóságát elfogadni, annak a szerb-ortodox egyház jelentett egyetlen alternatívát. Tudomásunk van „szerbesítési” példákra, pl. Isak Muratovic (Szahag Muratian) esetében, aki 1689-ben Belgrádban még „örmény”-ként volt bejegyezve, 1696-ban egy szentendrei okmányban „Perszian”-ként szerepel és végül 1697-ben már „Rácz”-nak vallja magát. Biztosan egy örményországi születésű, eredetileg gregoriánus vallású örményről van szó, aki egy ideig Belgrádban élt és az ottani szerbekkel együtt Szentendrére telepedett át, ahol „elszerbesedett”.

A Szagarovic család, a legrégebbi szentendrei szerb családok egyike, örmény származású. Szakarovic Jakab (Hagop Zakarian) szintén 1690-ben Belgrádból költözött át Szentendrére, ahol még 1697-ben örményként volt bejegyezve. A leszármazottai a szentendrei szerb közösségben jelentős szerepet játszottak és szerb nemzetiségűnek számítottak. A 19. század elején még felbukkan nevük az egyházi anyakönyvben, azután eltűnik. Sajnos csak az említett esetben lehet hosszabb időn keresztül követni így egy örmény család sorsát, mert a beköltözéskor „rendes” családnevek még ritkán voltak használatban, ami egy ilyen kutatást – különben másnemzetiségű régi családokkal kapcsolatban is – nagyon megnehezíti.

Az örmény-szerb összeolvadásnak egy későbbi példáját képviseli a csíkszépvízi Száva család szentendrei ága. Száva Antal az 1870-es években telepedett át Szentendrére, ahol 1880-ban megnősült. A neje Huzsvik Hrisztina volt, akinek családja a szentendrei szerbség politikai és lelki életében fon-

tos helyet töltött be. Az esküvő a szerb ortodox székesegyházban történt. Száva Antal tevékenyen részt vett a város társadalmi és politikai életében, szerbül beszélt, a szentendrei városi tanács tagja volt. A házasságból két gyermek született, Sándor és Ferenc, akik teljesen szerb környezetben nőttek fel, anyanyelvüként beszéltek szerbül, és szerbeknek számítottak anélkül, hogy örmény eredetüket vagy magyarságukat leta-

gadták volna. Száva Antal leszármazottai közül ma egyetlen egy sem él Szentendrén, de egyikük még mindig szoros kapcsolatot tart fenn a várossal.

A szentendrei szerbek között, (akikből alig ötven fő maradt), ma senki se emlékszik arra, hogy valaha számos örmény is letelepedett édes szülővárosukban, hozzájárulva annak felépítéséhez, és nem is sejtji, hogy talán az egyik őse maga örmény volt...

Török kutatók megtalálták Noé bárkáját

Minden valószínűség szerint előkerült Noé bárkája – állítja kínai és török kutatók egy csoportja. A bibliai történetnek létezhet tudományos alapja.

A bejelentés szerint az Ararát-hegyen, Kelet-Törökországban leltek rá négyezer méteres magasságban a fából készült szerkezet maradványára, amelynek szénvizsgálata azt bizonyította, hogy 4800 éves. Vagyis abból az időből származik, amikor a Biblia szerint a romlottak ítélt embereket isten özönvízzel büntette, de előtte még megparancsolta Noénak, hogy építsen egy hajót, amelyben kimenekítheti családját és az állatok minden fajának két tagját. A történet Mózes első könyvének (Genézis) 6-9. részeiben olvasható.

Joang Wing-csong hongkongi dokumentumfilm-rendező azt mondta az AFP-nek, hogy a megtalált szerkezetnek több, fargerendákból épített rekesze van, amelyek feltehetőleg az állatoknak szolgáltak menedékkül. Joang kizárta annak lehetőségét, hogy egy korai emberi település nyomára bukkantak volna, mivel állítása szerint 3500 méteres magaság fölött ilyen nem létezett akkortájt.

A csoport bejelentése szerint a helyi török hatóságok kérni fogják az ankarai kormányt: kérje fel az ENSZ-t, hogy nyilvánítsa a világörökség részének a területet, mert így védeltséget kaphat a régészeti ásatásoknak.

Egy tudományos elmélet szerint van alapja az özönvíz-legendának. A jégkorszak végével ugyanis a Földközi-tenger szintje emelkedni kezdett, végül áttörte a Boszporuszi sziklagátat, és elöntötte a Fekete-tenger medencéjét, ahol a tengerszintnél 130-200 méterrel alacsonyabban elterülő, jóval kisebb kiterjedésű édesvízi, vagy enyhén sós tó terült el.

Az elmélet szerint a bezúduló hatalmas mennyiségű víz több százszor nagyobb volt a Niagara-vízesésnél. Robaját húsz kilométernyire is hallani lehetett. Naponta negyven köbkilométer víz zúdult le itt, ami napi tizenöt centiméterrel emelte meg a Fekete-tenger szintjét. A teória szerint az itt élők elköltöztek és vitték magukkal a vízözön mondját, ami Noé történeteként került át a Közel-keleti civilizációk örökségébe.

(Forras: *afp.com*)

Életműdíjat kapott Jankovics Marcell a pozsonyi animációs biennálén

Életműdíjjal ismerte el Jankovics Marcell munkásságát a pozsonyi animációs biennálén, a seregszemlén Szoboszlai Eszter Szomszédolás című alkotása is elismerést kapott. A Magyar Filmunió keddi közlése szerint a hétvégén véget ért X. Pozsonyi Animációs Biennálén válogatást mutattak be Jankovics Marcell munkáiból és a Prix Klingsor elnevezésű életműdíjjal ismerték el a magyar alkotót. A nemzetközi zsűri a Kossuth-díjas művész mese-filmjeinek egyedi világát és képi megjelenítését emelte ki értékelésében. Az életműdíjat Jankovics Marcell személyesen vette át a szlovák fővárosban... (MTI. 2010. október 20.)

Esztergom, Esztergom, gyönyörű, csodaváros

Régi vágya teljesült a Józsefvárosi Örmény Önkormányzatnak, mikor sikerült meghívni az EÖGYKE tagjait. Sokan eljöttek, jól tették, nem bánták meg! Azt mondták!

Reggel indultunk a Nyugati pályaudvarról, és hogy ne unatkozzunk, elmajszoltuk *Keszi Harmath Enikő* újabb remek sós és édes süteményeit. Az út nem hosszú, de amikor beborult az ég, megkértük a kis angyalkákat, ugyan tologassák már el a felhőket, nehogy bőrig ázzunk! Olyan kedvesek voltak, megtették.

Kedves kis színes guruló-vonat várt minket az esztergomi állomáson, ezzel folytattuk utunkat, *Tóth Béla* idegenvezető kíséretében, aki végigvezetett minket Esztergomon. Az örmények Esztergomban a tatárjárás után telepedtek le, iskolát és templomot emeltek maguknak a város nem kis büszkeségére. Ma már csak pár pici ház áll az általuk épített házakból. A templom áll még, de sajnos már másoké.

A kisvonat vidáman gurult át velünk Párkányba az új hídon, onnan néztük a Bazilikát, mert a Duna baloldaláról még szebb látványt nyújt. Azután visszatért a kisvonat a Bazilika elé, és a gyönyörű

őszi napsütésben felsétáltunk a világ második legnagyobb kupoláját tartó templom falai közé. Megcsodáltuk a kézzel-lábbal furulyázó artistát, aki kedvünkért örmény dalt is játszott. Láttuk azt a gyönyörű, hatalmas koronázási szobrot, amelyet Melocco Miklós faragott márványba. Meglátogattuk a Kincstárat is, csodáltuk gazdagságát, gyűjteményét, Szt. Istvántól Mátyás királyig, a honfoglalástól a reneszánszra át a XX. századig. Voltunk áldott emlékü vértanúnk – hiszen az volt, élni talán nehezebb üldözötként, mint meghalni –, Mindszenty Bíboros sírjánál.

Tóth Béla tanár úr lekísért minket a Padlizsán étterembe. Útközben találkoztunk Liszt Ferenc fantasztikus szobrával, amely azon a helyen áll, ahol egykor Liszt Ferenc is állt, amikor nem hívták meg a Bazilika avatására, a saját szerzeménye bemutatójára. Ezek után jól esett leülnünk az étteremben, ahol kicsit kipihentük magunkat, ettünk, ittunk és továbbmentünk. Tovább a hajóállomásra, ahonnan hajóval indultunk vissza Budapestre. A Dunáról is élveztük a gyönyörű kilátást, a Bazilika látványát.

Zakariás Enikő

Kali Kinga

Az örmény Velence

Gyerekkoromat végigkísérte a köztesség elbizonytalanító érzése: éreztem, más vagyok, mint a többi, nem olyan erdélyi magyar, mint körülöttem a többnyire székely családokból származó játszótársaim. Azonban csupán fiatal felnőttként körvonalazódott bennem, hogy ennek a köztességnek a neve az örménység – annak idején nem tudtam pontosan, mit jelent, csak azt, hogy nagymamám ágáról örmény vagyok: azonban e szó mögött nem volt kézzel fogható valóság. Családunkban akkoriban az örménységnek nemigen volt jellegzetesen tapasztalható tradíciója; legalábbis számukra, gyerekként, semmiképpen sem derült ki konkrét módon, mit jelent örménynek lenni – hiszen abban a korszakban a felnőttek is inkább a túléléssel voltak elfoglalva, mintsem a szofisztikált etnikai öndefinícióval. Ha nagyritkán örmény édességet készített nagymamám – ritkán, mivel azok az idők a falánkságnak sem kedveztek, – azt mi, gyerekek kérdezős és kommentár nélkül faltuk fel, mit sem törődve a finomság nevével.

Saját örménységem akkor kezdett formát ölteni, jelentéstartalmat nyerni, amikor, úgy tizenegy éves koromban talán, meglátogatott minket Marosvásárhelyen Fogolyán Miklós, nagymamám közeli unokatestvére, aki Pater Lucas néven szol-

A Lagúna (A szerző fotói)

gált a velencei Szent Lázár szigeten, a mechitarista kongregációban. Nagymamámval és hűgával közösen bővítették ki a családfát, igyekeztek felgöngyöltetni a családi krónikát, okulásul a későbbi nemzedékek számára. Ez a ta-

A szerző a Szent Lázár szigeti kolostor kerengőjében

lálkozás a furcsa szerzetessel (aki valamiképpen rokonom volt), úgy tűnik, kirajzolta további utamat: ekkortól kezdtem el érdeklődni az iránt a számomra még ma is, anynyi év kutatás után is rejtélyes világ iránt, amit az örménység jelent. Akkor még nem tudtam, hogy az a Pater Andreas is rokonunk, akit Kányádi Sándor bácsi későbbi ismeretségünkön gyakran fel-felemltetett, mint az *Egri csillagok* örmény fordítóját és az ő kedves barátját.

Azonban akkortól Velence városa – ahova csak jóval később (és részben viszontagságosan) sikerült eljutnom – mint az örménység egyik fontos helyszíne volt jelen gondolataimban, nyilvánvalóan és megkérdőjelezhetlenül. Ezt a tényt csupán évek múltán tudatosítottam magamban, amikor a gyergyószentmiklósi örmények körében kutattam, s többek közt a dokumentumfilmem elő-

Baron Raffi egy velencei mór társaságában

munkálataiként interjúztam ottani magyar-örményekkel: az öreg Buslig János bácsival való beszélgetést végigkísérte az a kérdés, hogy vajon hogy is hívják azt a szép régi örmény várost? Mint egy vezérmotívum tért vissza a kérdés, periodikusan, és persze megválaszolhatatlanul, mivel egyetlen referenciánk sem lehetett helyénvaló, egyetlen válaszunk sem található – csupán utólag heurisztikus élményben részesítve engem: Velencéről volt szó. Idős interjúalanyom Velencét tudta be híresen szép örmény városnak.

Velence „örménysége” egyre inkább alakot ölt, tovább konkretizálódik, amióta eljárók nyaranta a velencei *Padus-Araxes örmény nyelviskolába* – azonban csupán manapság fogalmaztam meg magam számára, mintegy tézisként, a diaszpóra ilyen értelmű „térhódítását”. A diaszpóra a területen kívülség utópiája – egy nép, ha szétszórattatott, több „szülőföldet” is magáénak tudhat. Elegendő példaként a magyar-örménye-

ket említenünk: az ő esetükben a kollektív emlékezet Erdélyt tartja őshazának, Örményországot csupán referenciális őshazának. A genocídium után kényszerűen szétszóródott örménység esetében is ugyanaz a helyzet: igyekeznek megerősíteni az örmény jelenlétet, akár retroaktív módon is, azokon a helyszíneken, amelyeken egykoron erős volt az örmény diaszpóra, amelyek valamiképpen az örménység tényleges geográfiai helyszínei voltak, így létrehozva a transz-

nacionális, országhatárokon túlmutató örmény közösségek hálózatát.

Ezt a „térhódítást” és az örmény transznacionalitás erősítését szolgálja a Velencében nyaranta megszervezett Padus-Araxes intenzív örmény nyelv-kurzus is, amely idén immár a 25-ik évfordulójához érkezett. Már az iskola neve is egy geográfiai territóriumot jelöl ki, a Po (Padus a latin neve) és az Arax (latinul Araxes) folyók közötti földrajzi régiót, indikálván így a szétszóródott örménység gyűjtőterületét – részben legalábbis. A tanfolyam a Ca' Foscari egyetem égisze alatt nyújt lehetőséget az érdeklődőknek (18 évestől akár 70-80 évesig), hogy belekóstoljanak az örmény nyelvtanulás mellett az örmény kultúrába is. A Padus-Araxes kurzus alapítója és szellemi atyja *Hájr Levon*, azaz *Fr. Boghos Levon Zekiyán* mechitarista szerzetes, aki a Ca' Foscari egyetem Eurázsia Tanszékén belül mű-

kődő örmény nyelv és irodalom szak vezetője és történészprofesszora egyben. A nyári egyetem, amely évtizedek óta fontos találkozóhelye az örmény diaszpóra tagjainak, átfogó örménytörténelem-kurzussal rendelkezik, amelyet az amerikai-örmény *Ralph Setian* armenológus professzor tart (akit itt mindenki *Baron Raffiként* ismer); valamint izgalmas irodalmi és filmművészeti előadásokat is kínál, ez utóbbit többek közt *Artsvi Bakhchinyan* tolmácsolásában, aki a jereváni Arany Sárgabarack Nemzetközi Filmfesztivál¹ és a jereváni KIN Nemzetközi Női Filmfesztivál zsűrijének tagja – mindezt esti filmvetítésekkel egybekötve, modern örmény filmek szelekciójával alátámasztva.

Hájr Levon, a Padus-Araxes iskola igazgatója

Az idei ünnepi alkalomra a szokásosnál többen gyűltek össze az iskolapadokban, nagy lendülettel vetvén bele magukat a nyelvtanulásba – kurzus 2010-es kiadása legalább ötven-ötvenöt diákot számlált, mindenhol a világból, és érdekes módon most többnyire a diaszpóra ifjabb generációjából: például a kanadai Torontóból egy egész középis-

¹ Voszke Dziran

kolai osztály jött el, tanárai kíséretében. A jelenség a miatt is pozitív, mert az immár harmadik generációhoz tartozó örmény szülők feltehetőleg fontosnak látják, hogy gyerkeik magukévá tegyék – amennyire csak meg lehet ezt valósítani az emigrációban – dédszüleik, őseik, akár csupán nosztalgikus szülőföldjük kultúráját és nyelvét. Ami a társadalomtudomány teoretikusai számára pusztán utópia, az számukra, a diaszpóra tagjai számára maga a mindennapi élet, a jövő, tudatosan vállalt és fenntartott; az adott körülmények közt optimálisan továbbéltetett tradicionális értékekkel, amelyekért ők minden áldott nap megküzdnek valamiképpen. Ez nyilván azt is jelenti, hogy az iskola az örmény fiatalok ismerkedési helyszínéül is szolgál: nem ritkán adódott már házasság itteni találkozásból, úgy hírlík. Ugyanis a diaszpóra-örményekről elmondható, hogy párválasztásban ragaszkodnak az örmény „vérvonalhoz”, legalábbis nagy általánosságban, és elvi szinten mindenképp: valamiféle modern endogámia keretében választanak házastársat, sőt akár barátokat is, hallom ki mindenfelől, amíg ott vagyok. Transznacionális közösséget hoznak létre, mindenáron – és ez a közösség működőképes: híven bizonyítja ezt már a harmadik napon az spontán örmény népdalözön is, amelyet a torontói fiatalok indítványoznak a velencei éjben, a Vignole szigetéről a Fondamente Nuove felé tartó utolsó vaporetton dalra fakadva, az olasz utazóközönség nagy ámulatára.

Hájr Levon immár negyedszázada makacs kitartással szervezi meg évente az örmény nyelvtanfolyamot, minden anyagi nehézség ellenére is, mintegy új örmény „zarándokhelyet” alakítva ki

Az ünneplő örmény közösség a Moorat Raphael kollégium barokk dísztermében

Velencében, újra és újra biztosítva így az örmény transznacionális közösség (bizonyos értelmű és alkalmankénti) identitásreprodukcióját. Az örménység már meglévő velencei zarándokhelyein kívül, persze: mert Velence „örménységét” nem csupán a Kosztolányi Dezső által „örmény paradicsomnak” nevezett Szent Lázár sziget örmény kolostora jelenti, de a velencei Szent Kereszt² középkori örmény templom is, valamint az indiai örmény Moorat Raphael által alapított (és nevét viselő) örmény iskola és kollégium is – ahol többek közt az én mechtarista rokonaim is tanultak, később pedig előadókként tanítottak. De a figyelmes utazó ide számítja a torcellói venetó-bizánci templom apszisának rej-

² Szurp Khacs

tett örmény feliratait, valamint a Szent Márk bazilika oszlopainak izgalmas középkori örmény falfirkáit is, azokat a márványba vésett grafitiket, melyeket Baron Raffi mutat meg nekünk készségesen, és melyek tanúsága szerint bizonyos Krikor maga is itt járt valamikor a középkorban...

Az idei augusztus Velencében sosem tapasztaltan esős volt, viharok dúltak szinte naponta, a szeszélyes villámok, karikás esőzések, no, meg a jóval korábban érkező *aqua alta* meg-megkergették a turistákat – de mindez látszólag senkinek nem vette el a kedvét az ünnepléstől az örmények körében. A fesztív alkalom jó ürügyet szolgáltatott arra is, hogy a nyári egyetem megjelentethesse 2010-es *Annales II.* című kiadványát, amely a nemzetközi sajtóból tallózott, a Padus-Araxes intenzív örmény nyelvkurzusról (akár érintőlegesen) szóló, elegáns kivitelű cikk-gyűjtemény, s amelyben benne foglaltatik e sorok írójának egyik, az Er-

Örmény atya ünnepi beszéd közben

délyi Örmény Gyökerek Füzetek lapjain folytatásokban közölt írása is.³ A kötelező délelőtti kurzusok után délutánon-

³ Szőlőszentelés Szent Lázár szigetén – részletek egy velencei naplóból

ként örmény táncórákra is el lehetett járni, fakultatív módon, esténként pedig minden másnap kollokviumokat szerveztek, Hájir Levon moderálásával, főként az örmény identitás mai állásának témakörében. Arra a kérdésre kerestek választ a közönség körében, hogy kik vagyunk mi, diaszpóra-örmények, merre tartunk, és hogyan definiálhatjuk magunkat az örményországi területeken kívül.

Az ünneplés kézenfekvő módon az augusztus 15-iki Mária Mennybevételének ünnepén, és az ehhez az ünnephez az örmény apostoli egyházban kapcsolódó szőlőszentelési rítus, a *kharororhnek* körüli napokon csúcspontot: előző napon a Moorat Raphael örmény kollégium dísztermében hosszadalmas ünnepséget ült a világ minden tájékáról összesereglett örmény diaszpóra képviselője, előadásokkal és énekszóval. A jó hangulatért az örményországi *Mkrtich Mkrtchyan* bariton, valamint a Franciaországban élő *Rosine Tachdjian* szoprán énekesek feleltek, *Justine*

A velencei Ca' Foscari Egyetem Padus-Araxes nyári örmény intenzív nyelvkurzusáról az érdeklődők itt olvashatnak bővebben az interneten: www.padus-araxes.com

Fiatal mechtarista az „örmény paradicsomban”

A kolostor belső kertje angyalkával

Rapaccioli zongorakíséretében, örmény népdalokat, valamint Hacsaturján, Komitász szerzeményeit előadva – akárcsak másnap, a Szent Lázár szigeti örmény templom⁴ délutáni hangversenyén is, ahol azonban a diákok többek között rögtönzött kórusa is csatlakozott meglepetésszerűen az éneklőkhöz, és ahol inkább egyházi énekek, saragánok és az örmény liturgia részei voltak műsoron. Itt azonban csak az örmény ünneplés ért véget: de Velence városa még Mária Mennybenemelését ünnepelte a következő napokban is, így a jelenlévő szerencsések aznap a torcellói templom évi Vivaldi-hangversenye és a Szent Márk bazilika Monteverdi Requiemje által kísért miséje közt választhattak, másnap, augusztus 16-án kötelező jelenlétüket téve az évente megrendezett San Rocco⁵ emlékünnepe, amikor is Velence városának zenekara káprázatos aján-dékkoncertet adott az érdeklődőknek a Scuola San Rocco előtti téren, főleg felémlelően könnyed – immár jellemzően olasz barokk – zeneművekből.

⁴ Szurp Ghazar

⁵ Szent Rókus, Velence második védőszentje Szent Márk után (a pestisből kigyógyulók védőszentje is)

Raduly Klára

Nemzettudat erősítése Erdélyben (2.)

(Aki hűtlen hagyományaihoz, azt a globalizáció bedarálja)

4. nap: augusztus 26. Nyerges-tető, Csíksomlyó, Kézdivásárhely, Zabola, Perkő, Csomakőrös, Zágón, Bácsfalu.

*Áldással megyünk, megyünk innen el.
Néked énekeliünk boldog éneket.
Te vagy mindig velünk, ha útra kelünk
Őrizd életünk minden nap.*

*Minden nap dicsérik téged, jó Uram,
Néked énekeliünk, vígan boldogan.
Maradj mindig velünk, ha útra kelünk
Őrizd életünk minden nap.*

Ezzel az énekes imával engedtek utunkra a székelyvarságiak. Magyarorságból, emberségükből, hitükből, akaratukból tanulunk és erőt merítünk.

Átkelés a Hargitán, irány a Csíki medence.

A Hargita, ez a vulkáni hegyecsoprot sokkal több, mint egy földrajzi objektum. A hegynek lelke van, üzen a magyaroknak bárhol is élnek.

A döntően andezitlávából és tufából építkező Hargita-hegyecsoprotot a Tolvajos-tető osztja egy északi és déli részre Székelyudvarhely és Csíkszereda vonalában. Vulkanikus eredetű, a Keleti-Kárpátok része. Északi határa a Görgényi-havasok, délen a Baróti-hegyek és *Nyerges-tető*

az Uzsoka-patak, keleten a Csíki-medence, nyugaton a Nagy-Küküllő völgye keretezi, telve borvizes forrással, sok mofettával, lobogó forrással. Jelentős a vulkáni, posztvulkáni ásványkincs is: kén, kaolin, színesfémek ércei.

A Tolvajos-tető egy nyereg, 980 m magasságban. Itt vezet át a Székelyudvarhely-Csíkszereda közötti út. Itt verték meg a csíki katolikus székely fiatalok a reformációt erőszakosan terjesztő János Zsigmond ellenük küldött seregét. Az itteni győzelem emléke a csíksomlyói pünkösdi mise és búcsú. Tolvajos-tetőn három nagy kereszt áll 896, 1896 és 1567-es évszámokkal a honfoglalásra, Márton Áron születésére és a János Zsigmond seregén aratott győzelemre emlékeztetve.

A **Nyerges-tetőn** emlékeztünk és koszorúztunk. A kopár dombon szembetűnő 1848-49-es forradalom és szabadságharc egyik utolsó csatájára figyelmeztető emlékoszlop. *Tuzson János* őrnagy és csapata 1849. augusztus 1-én itt védte Alcsíkot a túlerőben levő osztrák és orosz katonákkal szemben. Elszánt hű csapatát csak árulás útján tudták legyőzni. A hősök temetője (a tömegsír) az emlékművel átellenben, tőle mintegy 100 méterre, egy tetőn látható szá-

Nyerges-tető

Nyerges-tető

mos kopjafával és kereszttel. Az egyiken egy idézet Deák Ferencről „Az igaz ügyért küzdeni akkor is kötelesség, midőn már a sikerhez nincsen remény.”

Ajándékként betértünk a **csíksomlyói** kegytemplomba, a csíksomlyói Szűz-mária áldását kérni hazánkra, nemzetünkre, saját életünkre.

A reggeli kissé borús, szeles idő után csodálatos napsütésben érkeztünk Kézdiszentlélekre és indultunk a **Perkő-tetőre**, amely 130 m magas emelkedik Kézdiszentlélek fölé.

A kopár tetőről gyönyörű kilátás nyílik a környező településekre, a Háromszéki-medencére és az azt körülvevő hegységekre. A hagyomány szerint Kézdiszék népe peres ügyeiben a tetőn mondtak ítéletet, innen ered a Perkő vagy Perkő-tető elnevezés.

A IX. században Perkőn erős királyi vár állott, amelyet az 1241-ben beözönlő tatárok teljesen leromboltak. 1251-ben IV. Béla király a vár újjáépítését rendelte el, őrséggel és várnaggyal látta el. A XVI. században a török betörések idején a szultán csapatai rombolták le újra. Ennek helyén épült Perkőn a Szent Antal-kápolna, melyet Mikes Antal emeltetett, és amely elpusztult. A ma látható kápolnát a Kálnoky család épít-

tette 1736-ban Szent István király tiszteletére.

Minden év augusztus 20-án tartják a helyiek a Szent István-napi búcsút Perkőn. Ez a Csíksomlyói búcsú mellett a legnagyobb vallási ünnep a háromszéki, kászoni katolikusság életében.

Kézdivásárhelyi rövid ebéd és kávé vételezés után Zabola felé vettük utunkat. **Zabola** az Erdélyt Moldvától elválasztó Keleti-Kárpátok lábainál, az Ojtoziszoros szomszédságában fekszik. Az itteni tájhoz már 1974-től jelentős, csángó falvakból származó tárgyi gyűjtemény jött létre, ezért itt kezdeményezte a **Krizsa János Néprajzi Társaság** 2001-ben a **Csángó Múzeum** alapítását. A Múzeumban megismerhettük a helybéli lakáskultúra elemeit, székely és román népviseleteket, kerámiatárgyakat, valamint különböző, privát lakásokban megőrzött történelmi ábrázolásokat, egy gorzafalvi fazekas család műhelyét, lakószobáját, kerámiatermékeit, egy pusztainai öregasszony hálóját, valamint egy lézpedi ház tisztaszobáját. Megismerhettük a moldvai csángó-magyar emberek életútját, a születéstől a halálig terjedő szakrális életét, népi vallásosságát, magyar nyelvű nyomtatott, meg kézzel írott imádságos és énekes könyveit, ünnepi viseletét.

Perkő-tetőn a kápolnánál a barangolók

A múzeum látogatás hangulatára alapozva Gyuri bácsitól hallhattunk a csángókról, három fő csoportjukról: a moldvai, a gyimesi, és a barcasági csángókról. A moldvai csángók Moldva tartományban élnek, a magyarul még tudó moldvai csángók száma a legutóbbi felmérések szerint 30 ezer körülire tehető, ez a népcsoportnak csak mintegy egynegyede. A népcsoport magát feltehetően a honfoglaláskor határőrzként kint hagyott magyarok alkották. A gyimesi csángók Moldva és Erdély határán, a Tatros folyó forrásvidékén élnek. Őseik a 17-18. században csíki székely és moldvai magyar falvakból vándoroltak ki. Fő foglalkozásuk a havasi állattenyésztés és a fakitermelés. A barcasági csángók a 11. századi besenyő határőrzők maradékai, akik a Barcaság délkeleti szegletében Brassó közelében laknak. A Négyfaluban és a Háromfaluban lakó fő csoportjukat hétfalusinak nevezik. Az evangélikus felekezet követői, amelyet abban az időszokban vettek fel, amikor a brassói szászok jobbagyai voltak. Konyhaművészetükről híresek. Ottlétünk idején ízelítőt kaptunk belőle.

Csomakőrösön tisztelegtünk Kőrösi Csoma Sándor szobránál, **Zágonban** sajnos zárva volt már a Mikes – Szentkereszthy kúria, így csak a bejárat előtt állva Lévay József: Mikes című versének meghallgatásával tisztelegtünk Mikes Kelemen emléke előtt.

*Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szép zúgását
Egyedül, egyedül.
A bujdosók közül
Nagy Törökországban!...
Hacsak itt nem lebeg sírjában nyugovó
Rákóczi nagy lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában!*

*Peregnek a fákról az őszi levelek,
Kit erre, kit arra kergetnek a szelek
S más vidékre száll a
Csevegő madárka
Nagy Törökországból...
Hát én merre menjek, hát én merre
szálljak,
Melyik szögletébe a széles világnak,
Idegen hazámból?!*

*Zágon felé mutat egy halovány csillag,
Hol a bércek fején hókorona csillog
S a bércek aljában
Tavaszi pompában
Virágok feselnek...
Erdély felé mutat, hol minden virágon
Tarka pillangóként első ifjúságom
Emléki röpöködnék.*

Peles kastély

5. nap: augusztus 27. Szinaja, Brassó, találkozó a barcasági és a háromszéki magyar örményekkel.

Napsütéses gyönyörű reggelre ébredtünk. Átléptük az ezeréves határt.

Szinaja jól ismert üdülőváros a Prahova völgyben, a Bucsecs-hegység keleti lábánál. I. Károly román királynak itt volt a nyári rezidenciája, a **Peles kastély**.

A kastélyt 1873 és 1883 között építtette a román királyi család, I. Károly uralkodása alatt. A kastély neoreneszánsz stílusban épült német építészek tervei szerint. A Peles kastély az első kastély Európában, aminek a világítása elektromos árammal történt, amit a saját villamoserőműve szolgáltatott.

Brassó főterén a régi városháza

A kastélynak 160 szobája és több mint 30 fürdőszobája van. A 160 szoba Európa egyik értékes képtárának és egy 400 darabos XIV-XVII. századokból származó fegyvergyűjteménynek ad otthont. A faragások és ólomüvegek szépsége méltán váltja ki a látogatók ámulatát. Jelenleg a kastély 35 %-a látogatható.

Következő állomásunk **Brassó**, az erdélyi százok egykori nagy központja, régen Brassó vármegye, ma Brassó megye székhelye volt. A **Főtér** közepén áll a régi brassói városháza. A városháza gótikus eredetű, 1420-ban említik először, a 18. században barokkizálták.

A Fekete-templom 1383 és 1424 között épült, az egykori Magyarország legnagyobb temploma volt eredetileg Nagyboldogasszonynak szentelve. Fekete templom nevét az 1689. április

A brassói örmény találkozó

21-én a város legnagyobb részét elhamvasztó tűzvészről kapta, amelyben be-kormozódott. 1542 októberében itt tartották az első német nyelvű evangélikus istentiszteletet Erdélyben. 1544-ben *Luther* személyes ajánlására *Johannes Honterust* választották lelkészévé. A Főtér és a Fekete templom szépségei után brassói kilátás a Feketebástyáról. Különleges élmény volt a görög katolikus templom és temető, majd a katolikus templom megtekintése.

A Bosnyák templom Szent Imréről elnevezett közösségi házában találkoztunk a barcasági és a háromszéki magyar-örményekkel. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és elnöke Dr. Issekutz Sarolta határon belül és kívül is missziót teljesít, inspirálja az embereket, hogy tartozzanak akár az örményekhez, akár más népcsoport-hoz, hogy keressék és szeressék gyökereiket.

Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat (44. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2010-ben is folytatjuk ezeket a szép kis történeteket, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik örmény őseink történetét. Ha a minden történet végén található kérdésekre helyesen válaszoltok és elkülditek címünkre, ajándékot nyerhettek. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Busuiocului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2010-BEN!

Az örmény pártok

1878-ban az oroszok győzedelmesen vonultak Konstantinápolyig, és San Stefano-ban békeszerződést írtak alá a törökökkel. Ennek a szerződésnek a 16. pontja kötelezte az oszmán kormányt, hogy egyforma megítélés alá vegye az örményeket a törökökkel, és igazságosan ítélkezzen ügyekben. Mindezt a Berlini Kongresszuson is megismételték, az okmány 61. pontjában. De az oszmán kormány nem tartotta be a szerződést, és továbbra is elnyomás alatt tartotta az anatóliai örményeket. Látva ezt a helyzetet, az örmény fiatalok saját kezükbe vették ügyüket, és pártokat alapítottak.

Az első ilyen párt az Armengan párt volt, amit 1885-ben alapítottak. Ezt követte a Henciaghian párt 1887-ben, ami a Henciag napilapról kapta nevét. 1890-ben megalakult az örmény szövetség (Tasnágtutzian), amely több, különböző szervezetet egyesített. Alapítói Cristapor Mikaelian, Rosdom és Simon Zavarian voltak. 1908-ban az egyiptomi Alexandriában megalakult az Örmény Liberális Párt.

Nemsokára az Armenagan párt felbomlott és tagjai más pártokba vándoroltak. A Henciag és Tasnág a katonai

megoldás felé hajlottak az örmény kérdés ügyében, a Liberális Párt a diplomáciai megoldást akarta. Mindhárom párt tagjai között sok hős akadt, akik feláldozták magukat népünk történelmének nehéz perceiben.

Kérdés:

Miért kellett az anatóliai örményeknek pártokat létrehozni?

Zeneagapé

Fogolyán Kristóf fuvolaművész *Johann Sebastian Bach A-moll szólószonátáját* adta elő október 24-én vasárnap az Orlay utcai örmény katolikus templomban

MEGHÍVÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

tisztelettel
meghívja Önt, rokonait és ismerőseit

Gudenus János József **Örmény eredetű magyar nemesi** **családok genealógiája**

(javított, bővített kiadás, Budapest, 2010
Kiadó: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület)

könyvbemutatóra.

Időpont: 2010. november 11. csütörtök
du. 18 óra

Helyszín: Országos Széchényi Könyvtár,
Budavári Palota F épület,
6. emeleti Diszterem

A szerzővel beszélget:
dr. Issekutz Sarolta,
a kiadó elnöke

Közreműködik:
Vörösváry Márton
(hegedű)

A szerző a helyszínen
dedikálja könyvét.

A könyv megjelenését
támogatja:

A Magyarországi Nemzeti
és Etnikai Kisebbségekért
Közalapítvány, Fővárosi
Örmény Önkormányzat,
Budapest Főv. II., VIII., IX.,
XI., XII., XIII. kerületi Örmény
Kisebbségi Önkormányzat és
Olaszné Zakariás Anna

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Budapest Főváros IX., XI., XII., XIII., XIV. és XV. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.